

Без мови немає нації

slovo.prosvita.com.ua

ч. 17 (290)
28 квітня –
4 травня
2005 р.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Фото І. ПИЛИПЕНКА

22 КВІТНЯ В КИЄВІ ВІДБУВСЯ VII З'ЇЗД ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

22 квітня 2005 року в Києві відбувся черговий, VII з'їзд Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. На з'їзд прибули делегації з усіх областей України.

Рівно об 11-й годині на святково прикрашену сцену Українського дому виходить робоча комісія, голова «Просвіти» Павло Мовчан відкриває з'їзд. Микола Нестерчук пропонує обрати робочу президію просвітнянського форуму, секретаріат, мандатну, лічильну, редакційну комісії з'їзду.

З'їзд дістав благословення від Його Святості Філарета, просвіт'яни прочитали молитву «Отче наш» та виконали Державний Гімн України.

Привітання від Президента України Віктора Ющенка та Голови Верховної Ради Володимира Литвина оголосили заступник Держсекретаря Маркіян Лубківський та народний депутат Іван Драх. Просвіт'яни України привітали та виступили перед ними зі своїм баченням просвітницької роботи віце-прем'єр-міністр Микола Томенко. На з'їзді виступила перший заступник міністра культури Ольга Бенч, вона також зачитала привітання від міністра Оксани Білозір.

Зі звітом про просвіт'янську роботу протягом 2001–2005 років виступили голова «Просвіти» Павло Мовчан та відповідальний секретар Центрального правління Микола Нестерчук.

В обговоренні звіту взяли участь Ярослав Пітко (голова Львівського крайового об'єднання), Василь Чепурний (Чернігівська «Просвіта»), Микола Гук (м. Севастополь), Степан Волковецький (м. Івано-Франківськ), Володимир Семистяга (м. Луганськ), Марія Олійник (м. Донецьк), Микола Кульчинський (м. Полтава), Олена Фещенко (м. Черкаси), члени Центрального правління, професори Олександр Пономарів та Анатолій Погрібний, Михай-

Фото І. ПИЛИПЕНКА

ло Горинь (голова Українського всесвітнього конгресу українців), Георгій Філіпчук (відповідальний секретар Конгресу української інтелігенції), Микола Плав'юк (президент України в екзилі), директор Видавничого центру «Просвіта» Василь Клічак та ін. Усього на з'їзді прозвучало 32 виступи.

Трішки статистики. Серед 290 делегатів вищу освіту мають 267; 20 — кандидатів наук і доцентів; 11 — докторів наук і професорів; 2 — академіки. Майже 20 — члени НСПУ. Серед гостей з'їзду — академіки АНУ, НАНВШ, АПУ, представники технічної інтелігенції, народні депутати, представники партій і громадських організацій.

З'їзд заслухав звіт Контрольно-ревізійної інспекції (І. Голобуцький), мандатної (Т. Федієнко), редакційної (Л. Голота) комісії, прийняв ряд ухвал, заяв та звернень до Президента України, Голови

Верховної Ради, Прем'єр-міністра України щодо стану української мови, духовності, освіти, культури (проекти друкувалися в попередньому числі «СП»), українських паспортів, членів ОУН-УПА.

З'їзд обрав голову Товариства — ним знову став Павло Мовчан (285 — «за», 5 — «утримались»), Головну Раду, Контрольно-ревізійну комісію.

Було внесено поправки до Статуту Товариства.

З'їзд завершив свою роботу о 17-й годині. Того ж дня відбулося засідання Головної Ради.

Для делегатів з'їзду були організовані книжкова та образотворча виставки, вернісаж українських писанкарів, діяв кіоск газети «День», розповсюджувався свіжий випуск «Слова Просвіти».

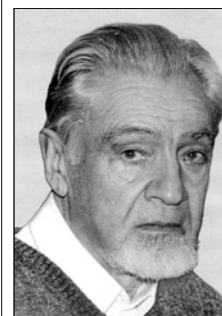
Кор. «СП»

Читайте стор. 4, 5, 6

Політика: факти і коментарі

стор. 2—3

Нотатки помірного- оптиміста

стор. 7

З Великоднем будьте здорові!

Стор. 14—15

Добровільні пожертви
«На Кобзареву Церкву»:
МБФ «Українська Родина»
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ «Київ», МФО 320401
ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 655 234 грн. 43 коп.

Народився Микола Сергійович у селі Вереміївка на Полтавщині у родині механізатора, був молодшою — п'ятою — дитиною. Перші пісенні уроки отримав у сільській самодіяльності. Його кар'єра починалася ніби двічі. Уперше він, другокласник, вийшов на сцену з баяном, вивчивши популярну пісню “Орленок”. Глянув у зал: скільки очей спрямовано на нього! Так розгубився, що забув усі слова. Довго простояв мовчки, а потім дременув зі сцени. Але через декілька років він отримав нагороду за пісню — виборів перше місце в Полтаві на огляді самодіяльності області: акомпанував собі на баяні й співав улюблену пісню “Дивлюсь я на небо”. Згодом, по закінченні Київської консерваторії, здобув чимало гучних перемог: у 1978 році на всеукраїнському огляді “Молоді голоси”, у 1979 — на конкурсі ім. М. Лисенка, в 1980 — на Міжнародному конкурсі вокалістів у Барселоні.

Чому співак стає видатним? Певно, тому, що йому є що сказати. Шопша цікавий і поза сценою, має веселу вдачу: оточуючих осяває гумором і приязню. У гримерці, де відбувалася наша бесіда перед виставою “Князь Ігор”, поруч до вистави готувався народний артист України Степан Фіцич. Він виконує “акробатичні етюди”, тобто намагається взяти чоботи (вузькі на підйомі). Врешті, справляється з одним і жалібно каже: “З ким би це помінатися...” — “Тенором на бас”, — миттєво реагує Шопша. — “Та ні, чоботами”, — поправляє Фіцич. Певно, така “преамбула” спонукала мене наступним чином розпочати бесіду.

— **Миколо Сергійовичу, існує думка, що баци добродушні й веселі, а тенори примхливі й сумні. А Ви як вважаєте?**

— Можливо, в цьому є сенс. Звісно, тут важить те, де людина народилася, хто її батьки, в якому середовищі виховувалася. З іншого боку, сама природа голосу, фізичні кондиції (зріст, комплекція) непомітно впливають на характер. А чи бачили ви баса манюнького й худенького? Зазвичай баси — ставні, габаритні, плавні, а тому спокійні, добродушні. Тенори — вразливі, тендітні, в них є щось від жіночого характеру. Що ж до мене, то мені подобаються жіночі сопрано, особливо коли співачка симпатична.

— **Чи опікувався Вами хтось із колег-корифеїв, коли Ви приїшли в Київський оперний театр?**

— Почнемо з того, що я закінчив Київську консерваторію в класі Миколи Кондратюка. Це не тільки видатний співак, а й прекрасний педагог, який вклав у мене багато сил і здоров'я. Я вдячний йому за всі мої досягнення. У театрі я потрапив до золотої плеяди митців! 70—80-ті рр. XX ст. пройшли у відблиску таланту головного диригента театру Стефана Турчака. Поруч із ним працювали блискучі митці — режисер Дмитро Смолич і художник-сценограф Федір Нїрод, з іменами яких пов'язані монументальні постановки. Я ходив на всі вистави: оперні та балетні, із захватом слухав, у всіх учився. Не оминав мене порадами Дмитро Гнатюк. Багато допомагав покійний Олександр Загребельний, із ним я працював над партіями Бориса Годунова з опери Мусоргського і Бориса Тимофійовича в “Катерині Ізмайловій” Шостаковича. Поруч із корифеями ми, молоді, поступово зростали, спочатку маленькі партії співали — третього монаха або четвертого стрільця, дозріваючи до великих партій.

— **А хто мав найбільший вплив?**

— Борис Романович Гмиря. Це — геніальний співак, таких нині не-

«Я зростав у плеяді золотих голосів»

має в усьому світі. Вокальна школа — бездоганна, манера й культура співу — досконалі. Для мене він — еталон. Його платівки — це університет для кожного співака.

Узагалі, Україна — це кузня унікальних басів. Згадаймо мого земляка-полтавця з Диканьки — Андрія Кікота. Коли він починав співати, то всі вражено нишляли: які ж там зв'язки?... Згадую Кікота в “Хованщині” Мусоргського: грізно стукнувши посохом, він так видихнув “Спаси, Бог!”, що повітря здригнулося, а зал у захваті зазмер. На жаль, рано пішов із життя — на 46 році. І не дуже вшанованим. У нас “система” прикра: визначають лише тоді, як пішов за обрію.

— **А чи опікуєтеся Ви молодими?**

— Не хвалитимуся, я до всіх добре ставлюся. Допмагаю чим можу. Є дуже перспективні хлопці. Серед них Богдан Тарас, який багато чому навчився в мого Івана Карася (“Запорожець за Дунаєм”), лауреат міжнародних конкурсів Сергій Магера теж уважно дослухається до порад.

А от у навчальних закладах не викладаю. Певно, тому, що на цьому спіткнувся. На зорі молодості, повернувшись із гастролей із капелю “Думка”, я посереднавчального року зайшов прослухатися до консерваторії. Єлизавета Чавдар, тоді завідувачка кафедри, сказала: “У Вас чудовий голос. Ідіть на перший курс. Наздоганяйте”. — “А іспити? — поцікавився я. — “Які ще іспити з Вашим голосом?” — відповіла Чавдар. Усі класи були переповнені, я опинився у професорки Ніни Кукліної. Вона, певно, використовувала методику якоїсь азійської школи: до неї приходили гарні голоси, а потім співаці ніхто не міг. За півроку так мене “навчила”, що зажають гортанню не міг брати високої ноти. Став практично профнепридатний. Залишив документи, покинув консерваторію. Спасибі Миколі Кондратюку, він випадково перехопив мене на якомусь концерті у філармонії і забрав до себе вчитися.

Отже, я й донині побоююсь процесу навчання. На жаль, у нас професорами іноді стають люди, які псують таланти, ламають ім'я кар'єру. Вважаю, що за це треба до кримінальної відповідальності притягувати.

— **А що ж таке — оперний спів?**

— У нашу професію закладено, як мінімум, три компоненти: сценічна майстерність, вокальна майстерність, музична майстерність (вміння спілкуватися з оркестром). Якщо ця тріада не розвивається, видатним співаком не станеш.

Оперний спів — це гармонія душі, розуму, голосу. Публіка потрєбує співрозмовника, якому є що сказати. Співак переконує не лише красою голосу, а й драматизмом почуття, інтонацією, характером. Не доганя вокальних труднощів приваблює, а образи Бориса Годунова, Досифея, Тараса Бульби...

— **Буває, і краса тембр у, і всі нотки правильні, — а не захоплює...**

— Таких прикладів чимало. До кожної партії співакові треба дорости, якщо він уміє рости. Я, наприклад, дуже пізно — десь у 45 років — почав співати Тараса Бульбу. Мені легше дається Борис Годунов, хоча цей образ психологічно дуже насичений. Але вокально партія Тараса Бульби складніша, Лисенко “начинив” теситуру великими стрибками, — і треба точно дистрибувати, не розгубивши характеру.

— **У театрах часто скаржаться, мовляв, найкращої ролі не дочекався.**

— Звісно, є цікаві не проспівані партії, але загалом я задоволений. Репертуар у мене чималий: оперних партій майже 40, а камерних творів понад 500. Хотілося б ще поспівати в “Хованщині” Мусоргського, в “Дон Карлосі” Верді. Готую партію Мефістофеля (“Фауст” Гуно) мовою оригіналу — французькою. Правда, я відмовлявся, хотів співати українською, — є чудовий переклад. Якось Борис Олійник, прослухавши оперу “Сільська честь”, іронічно спитав мене: “Колю, якою мовою співали?” Відповідаю: “Мовою оригіналу”. Він сміється: “Нічого не зрозумів”. Я вважаю, що треба співати рідною мовою, щоб люди розуміли. До того ж, називали “Національна опера”, отже, повинна бути українська мова в театрі.

Мене дуже тишить, що я співаю для свого народу. Часто запрошували працювати за кордон, але тільки на рідній землі я стою міцно. Навіть голос краще звучить. До того ж, за кордоном немає для баса такого репертуару, який створили слов'яни Лисенко, Мусоргський, Римський-Корсаков, Лятошинський, Гулак-Артемовський, Майборода.

— **Невже у Відні чи в Парижі голос у Шопши інакше звучить?**

— Мене і в Америку запрошували, я там півроку жив і співав. Але немає такого натхнення, як удома. Не знаю, чи в мене характер такий, чи виховання, але максимум місяць

Соліст Національної опери України — народний артист Микола ШОПША належить до найвідоміших сьогодні українських співаків. Його красивий і могутній бас знають не тільки кияни, а й цінителі оперного мистецтва Франції, Німеччини, Голландії, Швейцарії, Данії, Іспанії, США, Канади, Бразилії, Перу, Польщі, Сербії, Хорватії.

Блискучі інтерпретації оперного й камерного репертуару принесли співаку найвищі оцінки музичної критики, поставили його поряд із провідними басами світу, а сценічна майстерність ставить його ще й у рівень із кращими драматичними акторами.

МИКОЛА ШОПША:

«Я зростав у плеяді золотих голосів»

пався — в Тихому океані. Потім поїхали на Камчатку, там той же Тихий океан, тільки холод собачий, вода десь 11 градусів. То я і там купався. Чим більше бережеш голос, тим частіше хапаєш застуду. У нас були такі співаки: горло кутали, не пили холодного, гарячого. І часто хворіли.

— **Творче життя Вам дарує зустрічі з видатними людьми. Хто запав у душу?**

— Доля подарувала мені дружбу з моїм земляком — галушиником-полтавцем композитором Олександром Білашем. Він для мене багато музики писав, чимало його творів я виконував першим. Якось я заспівав на концерті його дивовижну елегію на слова Лігостова “Журавлі”. Він потім питає: “А хіба це моя?” Я сміюся: “А хто ж мені ноти давав?” Твір геніальний.

Білаш мав добру душу, все робив для людей. Порядний, щирий, істинна українська порода, селянська душа. Останній із моїган пісенної творчості, таких зараз немає. Недаремно йому звання Героя України присвоїли.

На жаль, дуже багато його творів ще досі не виконані, в мене теж лежать, наприклад, балади на вірші Драча. Не проспівані, не записані.

— **А що заважає?**

— Насамперед, потрібні, щоб хтось оркестровку зробив, потім — студійна робота, за все тепер треба добрі гроші платити. Раніше замовив у держструктурі й — проблем немає. Я за десять останніх років випустив лише один диск — завдяки своєму другу Володимирі Лазоренку, керівнику будівельної фірми. На цьому дискові золотий репертуар — українські народні пісні й романси, записані в супроводі Національного оркестру народних інструментів України під орудою Віктора Гуцала.

— **Я знаю, що Вас і поета, народного депутата Бориса Олійника поєднують дружні стосунки.**

— Для мене це вчитель на все життя. Він мені всі свої книжки дарує, в нього що не вірш, то філософський шедевр. Це — великий поет, поряд я можу поспівати хіба що Ліну Костенюк. Досить часто спілкуюсь, він очолює Український фонд культури, де я член президії правління.

— **Уявляю такий проект: Микола Шопша співає пісні на вірші Бориса Олійника.**

— Було б дуже добре знайти меценатів, щоб зробити такий подарунок Борису Іллічу і всім цінителям його таланту. У того ж Білаша є чудова “Мелодія” на вірш Олійника, яку я часто співаю. Взагалі-то на його вірші безліч пісень написано різними композиторами, Борис Ілліч навіть сам не уявляє, хто і скільки написав.

— **Із роками змінюється відчуття слави?**

— Слава це така вередлива дівка, що її постійно треба тримати в іжакових рукавичках. Чим більше слави, тим її важче підтверджувати. В молоді роки грає гоноровість, бажання бути на видноті. Для мене вона тепер, що є, що немає. Слава — це коли тебе люди поважають, а ти — людей. Це добра слава.

•

Володимир КОСКІН

В образі Володимира Галицького (“Князь Ігор”, О. Бородіна)

— Свідчу: ходять. Телефонують у театр і додома, цікавляться, чи задіяний я у виставі. Є постійні слухачі-прихильники і в інших співаків. Коли досягаєш певної висоти, тоді з'являється своя публіка, яка поважає мистецтво співака.

— **Чим Вас приваблює концертна діяльність?**

— Відшліфовує оперний спів. Це — творча лабораторія. На концерті ти філігранніший, а в опері — широкі мазки на великому полотні: багато виконавців, оркестр, балет, десь схибив — це не так привертає увагу публіки. Концертна п'єса триває півтори-три хвилини, і треба віртуозно донести образ, усі нюанси. Я багато концертую і всім оперним вокалістам рекомендую.

— **Які секрети допомагають Вам бути кремезним красенем?**

— Жодних секретів, режим звичайний. Не їм гострого. Донедавна зимою купався в ополонці. Одного разу взимку я був у Перу на гастролях. Спека плюс сорок, сонце в зеніті, ніс облазить, звісно, ку-

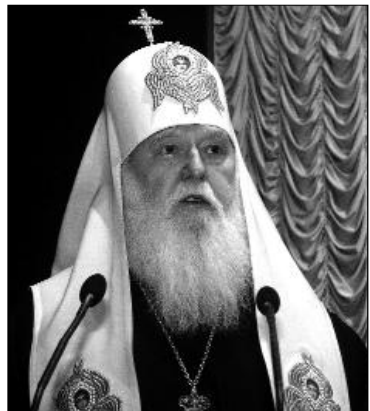
Оперний спів — це гармонія душі, розуму, голосу. Публіка потребує співрозмовника, якому є що сказати. Співак переконує не лише красою голосу, а й драматизмом почуття, інтонацією, характером.

ДЕНЬ НАШ НАСУЩНИЙ

ОСЕРЕДКИ ТА ОБ'ЄДНАННЯ

В організації та проведенні просвітницької діяльності одним із важливих чинників є оргробота, тобто системна співпраця всіх ланок «Просвіти», насамперед, первинних осередків, районних і місь-

Його Святість Філарет благословив з'їзд і виступив з промовою

ких, обласних об'єднань і Центральних органів «Просвіти».

Особлива роль належить постійному діловому, конструктивному зв'язку всіх ланок «Просвіти» знизу аж до самого верху. Коли така система діє злагоджено, то успішно розв'язуються завдання, визначені Статутом «Просвіти».

У процесі підготовки до VII з'їзду відбулися звітно-виборні збори та конференції в усіх осередках та об'єднаннях «Просвіти». Це, певною мірою, мобілізувало та згуртувало просвітян, визначило орієнтири подальшої роботи, чітко означило структуру організації.

Структура має такий вигляд: міських об'єднань — 16; районних — 237; міськрайонних — 122; первинних осередків — 5182; колективних членів — 125. Таким чином мережею просвітницьких осередків охоплена вся Україна.

Із 2001 року до нинішнього структура ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка зазнала таких змін: створено нових первинних осередків — 297; районних об'єднань — 12; міських — 2;

Микола Томенко, як завжди, виступав за активні зміни

розпалося 52 осередки, з них районних 6 (із них 5 — по Києву), міських — 1, 45 — первинних.

По областях картина має такий вигляд:

Івано-Франківськ — створено 78 первинних осередків (переважно сільські); Рівне — створено 62 п/о; Миколаїв — створено 32 п/о; Луганськ — створено 31 п/о, розпалося — 3 п/о, 4 р/о; Суми — створено 17 п/о, розпалося — 8 п/о, 3 р/о; Херсон — створено 23 п/о, розпалося — 1 м/о, 6 п/о; Чернівці — створено 32 п/о, розпалося — 35 п/о, 1 р/о;

Найчисленніші обласні об'єднання:

Львівське — близько 15 тис. чл.;

Івано-Франківське — близько 15 тис. чл.;

Тернопільське — 11,3 тис. чл.;

Миколаївське — 5,7 тис. чл.;

Луганське — 3,5 тис. чл.;

Рівненське — 9 тис. чл.

До речі, у цих об'єднаннях пройшли перереєстрацію від 30 до 40 % членів «Просвіти». Близькі до цих даних Дніпропетровське та Донецьке об'єднання, загалом же по Україні пройшли перереєстрацію понад 21 % членів «Просвіти», і нині всім обласним, районним, міським просвітянським об'єднанням необхідно активізувати цю роботу, як і по сплаті членських внесків, згідно зі Статутом діяльності Товариства, — адже це не лише фінансова підтримка організації, але й чинник, що дисциплінує та згуртовує людей.

ПРОГРАМИ ТА ЗАХОДИ

У «Просвіті» сформувалися цілі напрямки діяльності, які стали постійними програмами:

Микола Нестерчук. Його по праву називають начальником штабу

— «Українська мова — державна мова»;
— «Малі міста України»;
— «Шляхами героїчної слави українського народу»;
— «До наших витоків».

Над програмами, спрямованими на утвердження української мови, наполегливо працювали всі обласні, районні, міські об'єднання та первинні осередки «Просвіти». Згідно з місцевими умовами та обставинами спектр діяльності був і є надзвичайно різноманітним: пікетування і конференції, виступи у пресі і звернення до місцевого керівництва, шефство над школами та бібліотеками, індивідуальні виступи й масові організаційні заходи з ушанування пам'яті наших світочів — Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Григорія Сковороди, Івана Мазепи, Івана Огієнка, Максима Рильського, інших видатних діячів нашої історії та культури.

За звітний період прочитано тисячі лекцій, проведено сотні «круглих столів», десятки науково-

практичних конференцій. За результатами роботи створено кілька збірників, діяльність «Просвіти» висвітлювалася Національним радіо та столичною радіостанцією «Голос Києва», місцевими, обласними, міськими, районними газетами.

«Просвіта» традиційно проводить відзначення загальнонаціональних свят: День Соборності, Пам'яті Героїв Крут, День української писемності та мови, Міжнародний день рідної мови та інших. Саме завдяки нашій праці й наполегливості вони стали державними.

Значної уваги «Просвіта» приділяла організації та проведенню курсів із вивчення української мови. Зокрема в Києві Секретаріатом «Просвіти» започатковані такі курси для Секретаріату Верховної Ради України, Конституційного Суду України, Держкомітету прикордонних військ тощо. Активним організатором цієї справи є просвітянка Ірина Олійник. Аналогічні курси засновані обласними об'єднаннями «Просвіти».

Робота з дітьми та молоддю — один із пріоритетів діяльності «Просвіти». З цією метою проводиться низка літературно-мистецьких конкурсів, зокрема:

— «Я гордий тим, що українець зроду», а з нинішнього року — «Диво калінове» ім. Дмитра Білоуса;
— Конкурси читців поезії Тараса Шевченка та Лесі Українки, всеукраїнський конкурс «Із Шевченком у серці»;

— Конкурс книги, створеної дітьми, «Тарасовими шляхами»;

— Конкурс читців класичної та сучасної поезії;

— Образотворчий конкурс «Художня палітра українського слова»;

— Всеукраїнський студентський огляд на кращу режисерську роботу й інші.

Традиційним стало свято Миколая, яке просвітяни повернули українським дітям.

Найактивнішу участь у цих заходах брали діти й молодь Львівської, Чернівецької, Тернопільської, Запорізької, Дніпропетровської, Донецької, Київської, Івано-Франківської, Житомирської обласних «Просвіт».

Значну виховну роботу «Просвіта» проводить із молоддю на історичних прикладах героїчної слави українського народу, особливо героїки козацької доби. Проведення таких заходів уже стали традиційними у Дніпропетровській, Запорізькій, Вінницькій, Черкаській, Львівській, Рівненській, Сумській, Чернівецькій обласних «Просвітах». Із великим успіхом і на високому рівні проведено три тури Всеукраїнського фестивалю художніх колективів «Просвіти».

Яскраві номери підготували Тернопільська, Сумська, Львів-

Обласні делегації фотографувалися біля прапора «Просвіти»

ська, Донецька, Харківська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Полтавська, Волинська обласні «Просвіти». А Донецька «Просвіта» ще й щорічно проводить Всеукраїнський фестиваль українського мистецтва «Джерело талантів», Львівська і Рівненська — фестивалі повстанських пісень «Сурми звиятиги», «Повстанські ночі», Тернопільська «Просвіта» щорічно проводить «Фестини». Більшість художніх колективів районних осередків беруть участь у святі народного вокально-хореографічного мистецтва «Кобзар».

Побачили світ аудіокасети «Українські народні казки» та «Українські колядки і щедрівки», «Свято Миколая», записи автентичного фольклору, «Витоки», цикл фільмів «Логос», електронна версія «Кобзаря» Т. Шевченка.

Генератором і натхненником просвітницької роботи є Центральне правління. Засідання проводяться щомісячно. За звітний період розглянуто 350 питань. Провідні питання — мова, культура, освіта, релігія, історія та організаційна робота.

«Просвіта» миттєво реагувала на всі ворожі дії антиукраїнських сил та байдужість влади щодо за-

Найяскравіший виступ з'їзду — професор Анатолій Погрібний

хисту рідного слова, української культури, української державності, захисту честі та гідності наших світочів, нинішніх діячів української культури й літератури. Оприлюднено десятки заяв, звернень, проведено мітинги, пікетування, маніфестації. У цих справах «Просвіта» тісно співпрацювала з усіма національно-демократичними організаціями, насамперед, із НСПУ, НРУ, УРП «Собор», КУН, ОУН, «Українським козацтвом», Спілкою офіцерів тощо.

Тон у боротьбі за українську справу задає голова «Просвіти», народний депутат України Павло Мовчан, який багато робить як політик, письменник, громадський діяч.

Активно працюють члени Правління: професори — Іван Юшук, Олександр Пономарів, Анатолій Погрібний, редактор газети «Слово Просвіти» — Любов Голота, директор Видавничого центру «Просвіта» — Василь Клічак, директор видавництва «Веселка» — Ярема Гоян, один із керівників столичного Управління освіти — Василь Герасименко, відповідальний секретар — Микола Нестерчук.

ДРУКОВАНЕ СЛОВО

Сьогодні «Просвіта» має 21 видання: у Києві — газети «Слово Просвіти», «Християнська Україна», журнал «Український світ». В областях — газети «Народний лікар України» (Житомир), «Січеславський край» (Дніпропетровськ), «Аркасівська вулиця» (Миколаїв), «Дзвін Севастополя» (Севастополь), «Журавлик» (Харків), газети «Сіверщина», «Просвіта», «Біла хата», журнал «Сіверянський літопис» (Чернігів), «Просвіта» (Львів), «Галицька Просвіта» (Івано-Франківськ), «Русалка Дністрова» (Тернопіль), журнали «Бахмутський шлях» (Луганськ), «Українська ластівка» (Чернівці), газета «Кримська світлиця» та «Дзвін Севастополя» (Крим).

З доповіді **Миколи НЕСТЕРЧУКА**, відповідального секретаря Центрального правління ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

ПРОТОКОЛ № 2 ЗАСІДАННЯ МАНДАТНОЇ КОМІСІЇ VII З'ЇЗДУ «ПРОСВІТИ»

Згідно з ухвалою сесії Головної ради ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка від 12 лютого 2005 року на обласних конференціях було обрано 308 делегатів.

Прибуло на з'їзд і зареєструвалося 290 делегатів.

Визнано дійсними 290 мандатів. Запрошені представники державних установ, громадських організацій, політичних партій, творчих спілок. Запрошені представники ЗМІ.

Делегати за освітою:
267 (92,1 %) — освіта вища;
12 (4,13 %) — середня спеціальна;
7 (2,41 %) — незакінчена вища;
4 (1,38 %) — середня.

Серед них:
докторів наук і професорів — 11;
академіків — 2;
кандидатів наук і доцентів — 20;
письменників і журналістів — 11;
представників інших творчих спілок — 12.

За віком:
до 20 років — 9 (3,1 %);
від 20 до 30 — 12 (4,1 %);
від 30 до 40 — 12 (4,1 %);
від 40 до 50 — 47 (16,2 %);
від 50 до 60 — 74 (25,5 %);
від 60 до 70 — 37 (12,8 %);
від 70 до 80 — 13 (4,5 %).
Середній вік делегатів — 50—60 років.

Членство в партіях:
УНП — 16 (5,5 %); НРУ — 7 (2,4 %);
«Наша Україна» — 8 (2,8 %);
«Собор» — 9 (3,1 %);
КУН — 14 (4,5 %); ПРП — 1;
«Реформи і порядок» — 1;
«Свобода» — 1; «Солідарність» — 1;
ХДС — 1; УСДП — 1.

Т. ФЕДІЄНКО,
голова Мандатної комісії,
Б. СПИСАРЕНКО,
М. КОРЧАДИМ, **М. ОЦУН**,
Н. СКРИННИК, **Т. ЧАЙКА**,
члени Мандатної комісії

**Котилася писаночка
З гори на долину,
Прикотилася
простісінько
До нас на гостину.**

Красна гостина в церковній виставковій залі — квітнуть стіни писанками. І котяться писаночки з ласкавих рук та чистої душі двох знаменитих київських писанкарів, заслужених майстринь народної творчості, членів НСМНМУ.

Майже 15 років займаються вони писанкарством. Майстрині досконало вивчили писанку, опрацювали літературні джерела, ознайомилися зі збірками писанок у музеях, провели не одну експедицію в пошуках народних писанкарів.

Результатом копіткої праці став методичний посібник "Школа писанкарства" та колекції писанок, які знаходяться у Державному музеї літератури, Державному музеї народної архітектури та побуту України, у художніх музеях міст — Харкова, Сум, Вінниці, Донецька, а також у приватних колекціях в Україні та за кордоном. Окрім цього, майстрині проводять велику просвітницьку роботу, виступають на радіо, телебаченні, проводять майстер-класи зі створення писанок, беруть активну участь у виставках в Україні та за її межами.

Цьогорічна виставка "Всесвіт у моїх долонях" цікава тим, що тут представлені традиційні народні писанки з усієї України. Майстрині поповнили свої колекції полтавських писанок за матеріалами альманаху Сергія Климентійовича Кульжинського "Описаніє колекції народних писанок", зокрема пані Зоя представила на виставку близько 200 писанок із Полтавщини. Кожна з відтворених писанок вражає філігранною точністю, чарує своєю самобутністю. Особливість полтавської колекції — різноманітні варіанти зображення сонця у вигляді зірки "ружі". Орнамент "ружа" на писанках пані Зої виписаний по-різному — "торчова ружа", "клинчаста", "повна ружа", "бокова". Цікавий і поділ писанки. Найпростіший поділ на два вузелькі поздовжні й один поперечний пасок, які перетинаються й утворюють 8 площин. Найчастіше вони були білого кольору. Писанки на білому тлі — особливість полтавського краю. Здебільшого їх розписували рослинним орнаментом: "вазоник", "виноград", "півонія", "барвінок", "дубове листя", "кленова", "огіркова". Ці вишукані білі писанки приваблюють увагу і викликають щире подивування відвідувачів виставки.

— *Писати писанки Полтавщини радісно, надихає життєдайність кольорів (жовто-зелено-червоний). Пишеш — і отримуєш добродійну силу, що допомагає в негараздах і забезпечує спокоєм*, — розповідає пані Зоя.

В експозиції виставки представлені близько 80 полтавських писанок у жовто-зеленій, червоній гамі кольорів із рослинним орнаментом, що дає можливість скласти уявлення про духовну єдність людини з навколишнім світом. Давніше люди вважали, що писанка, декорована рослинними символами, мала силу допомагати рослинам рости, вчасно дозрівати й давати багатий урожай.

Серед писанок, відтворених Оксаною Білоус, є писанки із символом сонця, християнськими символами, геометричними, з традиційним безконечником.

Найбільше писанок, що їх написала пані Оксана, з символом сонця у вигляді зірки, рожі. Писанка, удекорована символами сонця, мала чудодійну силу. Вона, із розповіді народних писанкарів, могла охороняти від злого ока, вроків, від хвороби, нещастя.

Окрім полтавської писанки п. Оксана та п. Зоя відтворили колекцію писанок зі східного Поділля за малюнками-копіями зі старого альбому художника Володимира Онищенка, які вражають традиційною кольоровою гамою, в них переважає чорний, фіолетовий і червоний кольори. Орнамент на цих писанках рослинний: "вазончик", "сосна", "листя", "виноград", а також "Божі ручки", "берегиня", "баранячі роги", "циганські дороги", "рибка", "павучки", "лапки" і "вужики".

На виставці серед відтворених пані Оксаною писанок є колекції зі Слобожанщини (Курська губернія, за матеріалами К. Скаржинської). На писанках традиційні орнаменти: "вітряки", "дуб", "гребінчики", "дубове листя", "сорок клинців".

Відписала пані Оксана невелику колекцію традиційних буковинських писанок. Основне тло буковинської писанки — темне, чорного або темно-вишневого кольору. Оздоблена буковинська писанка геометричними візерунками: "ромби", "трикутники", "розети", "сорок клинців", "баранячі ріжки".

Особливе замилювання писанкарів гуцульською писанкою. На виставці демонструються знамениті космацькі писанки в жовтогарячій гамі кольорів і коломийські, в яких домінує вишне-

чили велетенські яйця чорного африканського страуса, яйця південноамериканського страуса нанду, темно-зелені, майже чорні яйця австралійського страуса ему, яйця лебедя, казуара та інших екзотичних птахів.

— *І зринула фантазія увисочінь, і захотілося творити щось незвичайне, можливо, і нетрадиційне в минулому, — але час іде, й усе розвивається. Жодного дня без нової ідеї, жодної миті без свіжої думки — такими мають бути щоденна творчість майстра будь-якої справи. Саме це рухає його вперед, розвиває, відрізняє від звичайного ремісника, — розповідає-роздумує пані Оксана Білоус.*

І почала творити-виписувати й різьбити на страусових яйцях. І перетворюється звичайна шкаралупка великого яйця на мережене ди-

шкаралушки

Фото Романа Власюка

ВСЕСВІТ У МОЇХ ДОЛОНЯХ

На уроці Оксани Білоус побував Президент з родиною

У катехитичній залі церкви Святого Василя (УГКЦ) у Києві відкрилася персональна виставка Оксани Білоус і Зої Сташук "Всесвіт у моїх долонях".

вий колір. Майстрині віртуозно оволоділи гуцульськими дрібно-узорними орнаментами: "воскресна", "церковця", "кантивка", "баранчик", "вороняча лапка", "олени", "ріцьке" та ін.

Народні майстри по селах творили писанку не тільки на курячих яйцях, а й на качах, гусячих, індичих, голубиних.

Пригадую, як на Покутті в селі Княже у знаній писанкарки Катерини Фербей на столі в мисочці побачила трійко маленьких червоних писаночок, розмальованих у "косички", "сонечко", "шутку". — Для внучки в кошелік, аби мала свої маціцькі писаночки, аби мала свій Великдень.

Пані Оксана й пані Зоя 7 років тому почали виготовляти писанки на страусових яйцях — після поїздки до Німеччини та Франції на передвеликодні ярмарки "Мистецтво навколо яйця". Там уперше поба-

во, так що й люди дивуються, з чого це зроблено? Хто хоча б раз побачить писанки та різьбленки пані Оксани на страусових яйцях, той запам'ятає їх назавжди, бо вони дуже самобутні, із жар-птицями, зозульками, калиною, колосками пшениці.

Одного разу майстрині потрапили на страусову ферму поблизу Києва. Почастували їх стравами зі страусового м'яса, дієтичним омлетом, розповіли, що страус — "безвідходний" птах. Використовувати з нього можна все — м'ясо, шкіру, пір'я, яйця, шкаралупу і навіть її уламки.

Цілу коробку уламків зі страусового яйця пані Оксана отримала завдяки улюбленій кішці, яка перекинула коробку з п'ятьма страусовими яйцями. І ось у руках у пані Оксани купа уламків! Лишилося зробити отвори-"дірки", відкоректувати форму і нанести малюнок.

— *Форма кожного уламка підказує, що можна з нього зробити. Використовую здебільшого фрагменти народних писанок із різних куточків України, особливо гарніми є фрагменти орнаментів гуцульських і буковинських писанок, — розповіла пані Оксана.*

Особлива тема — трипільські мотиви. І знову злет фантазії — богині "рожаниці", химерні тварини, птахи, безконечник, проста закручена спіраль, змійки, таїна в мініатюрі.

Писанки — оберіг, шкаралушки також. У народі шкаралушки виносили на грядки, — "аби добре росло й родило", кидали на стріху хати, — "аби лихо минало поріг хати", підкурювали худобу на Юрія ладаном і шкаралушкою зі свяченого яйця — "від відьом", кидали в курник, "аби кури неслися", кидали в потічок із паскою та сіллю, "аби за водою біда сплила", закопували в землю на врожай, пускали по воді:

*На Бог-ріку
скорлупки викидайте,
Пісню вісну — проспівайте,
Коли скалупка
до братів брахманів доплине,
Тоді й Брахманий-Рахманий
Великдень приплине.*

Писанка в Україні ніколи не була сувеніром. Це — оберіг, який має захищати людину та її оселю від усякого зла, додавати сили, здоров'я, радості. Кольорові зображення на тонкій шкаралупі яйця — не просто малюнок, а сукупність магичних знаків. Цю функцію оберега перебірають на себе малі обереги, шкаралушки, які створила талановита писанкарка Оксана Білоус.

На виставці біля оберегів-шкаралушок багато молоді. Кожен вибирає собі прикрасу-оберіг до душі. Пані Оксана радіє своєму маленькому чудо-диву, бо відроджується писанка в душах дітей, дорослих, а з нею відроджується й

цей Великдень, нове.

Для прикраси-оберега писанкарства в Україні та за її межами, майстрині влаштовують майстер-класи, конкурси. Пані Зоя Сташук організувала конкурс "Писанкова веселка" в Київському палаці дітей та юнацтва. Крім того, вже багато років вона — керівник методичного об'єднання викладачів позашкільних установ Києва з писанкарства, а ще — автор програм з писанкарства "Воскресни, писанко", що увійшла до збірника програм, рекомендованих Міністерством освіти для позашкільних установ України.

Цього року пані Зоя Сташук узяла участь у проведенні майстер-класу в міжнародному салоні пасхального яйця в місті Тур у Франції, за сприяння професора Сорбонни Ярослави Йосипишин. Пані Зоя разом із Тетяною Мельничук провела 5 майстер-класів для всіх бажаючих навчитися писати писанки.

Тоді як в Україні, в Музеї І. Гончара, пані Оксана Білоус вчила писати писанки й малу Софійку Ющенко. І наш Президент вправно володіє писачком, бо ж працював на Гуцульщині. Разом із малою Софійкою виписав писанку, яка стала для Тарасика і Соломійки символом весни, Великодня, України.

Котиться сонце по колу, кружляє взір по яйцю, і повертаються писанкарки до наших споконвічних взірців традиційних писанок. Знову й знову виписують прості й водночас таємничі знаки-символи Київщини, Полтавщини, Поділля, Гуцульщини — древні й вічні символи нашої України.

Вітаю всіх з Великоднем. Хай писанки наших знаменитих писанкарів Оксани Білоус і Зої Сташук принесуть у ваші оселі добробут, радість і щастя.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

• Великодні сторінки підготувала **Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА**, заслужений працівник культури, провідний етнограф Державного музею народної архітектури та побуту України

Фото Романа Кобальчинської

Зоя Сташук біля своєї колекції

— **Павле Михайловичу, які зміни чекають нашу організацію?**

П. М.: Уперше в своїй новітній історії «Просвіта» може сказати, що ідеологія Президента незалежної України близька до засадничої ідеології нашої організації. «Просвіта» завжди прагнула того, аби влада шанувала політичну волю українського суспільства, що обрало державну самостійність, пріоритети національних інтересів, за якими — високий рівень духовності й високий рівень життя у їхній нерозривності, стабільний розвиток України, — унітарної, неподільної — ні за регіональними, ні за конфесійними, ні за мовними, ні за будь-якими іншими ознаками. Єдина Україна, один народ, одна мова — лише за таких умов почуватимемося рівню у співдружності європейських націй і створених ними розвинених держав, сконсолідуємося в подоланні того важкого соціального, економічного, політичного спадку, що поставив національну безпеку на загрозиливу межу.

Згадайте, наш Майдан говорив українською, жодного напису «руському мові» — статус суверенного! у дні Помаранчевої революції не було. Це були гасла з біл-бордів, і лунали вони з боку партії влади, тепер — швидко перелицьованої на опозицію.

Мені видається, що нинішній час потребує від кожного врівноваженості й виваженості, визначення власного місця й ролі в новому часі. Самоідентифікація, про потребу якої національна еліта заговорила чи не десять літ тому, пильнуючи і застерігаючи від розмивання в тому сумному політичному й морально-суспільному ландшафті, де українцям загрожувало етнічне скіння та духовний занепад, де наші традиції, культурні потреби відкидалися на периферії суспільних інтересів. Ми розуміли, що національна ідея повинна бути життєвою потребою кожного громадянина — від Президента до першокласника.

Власне, в ім'я цього ми й працювали від дня відродження «Просвіти», і хоча робота наша будувалася на опонуванні, на протистоянні, ми примусили владу рахуватися з нашою позицією, прийняти ряд рішень, які враховували волю просвітян. Нині ми — підтримка для влади, яка в особі Віктора Ющенка обрала європейські і, я вірю в це, — національні цінності, що полягають у піднесенні на належний рівень політичної, духовної, мовної, родинної, особистої культур, де немає місця совковій маскультури, псевдомистецькому ширпотребові, де «Просвіта» і просвітяни — достойні соратники урядових, обласних, районних, первинних владних структур у злагодженій і дуже відповідальній роботі, спрямованій на подолання соціальних, політичних, моральних хвороб нашого суспільства.

— **Ви вважаєте, що «Просвіта» має право впливати на державну ідеологію?**

— Право, передовсім, моральне, виховувати інших, матимемо лише тоді, коли самі забажаємо оновлення, змінимо стиль роботи, випрацюємо програми, достойні державних тверджень, урядової і президентської підтримки. Ми мусимо вийти на той рівень, коли наші робочі плани стануть стратегічним державним напрямом об'єднання інтелігенції навколо національних духовних і культурних цінностей, коли ми зможемо сказати, що «Просвіта» випрацює критерії їхнього збереження та розвитку.

Звичайно ж, на першому місці для нас, просвітян, було й буде мовне питання.

Ось чому з'їзд звернувся до нової влади з вимогою покласти край грубому нехтуванню ст. 10 Конституції України та Ухвалою Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року, бо мовна ситуація в державі свідчить про те, що лише задекларованості державного статусу української мови для повноцінного та незворотного

утвердження її в усіх сферах суспільного життя недостатньо — необхідні механізми реалізації вищезазначених правових документів щодо функціонування української мови, врегулювання питань, пов'язаних із удосконаленням юридичної відповідальності за порушення мовних законів.

Просвітяни вважають, що державна мовна політика в Україні повинна відповідати конституційним нормам і стратегії державотворення, враховувати необхідність вироблення послідовного та виваженого підходу у вирішенні мовних проблем, недопущення при цьому політичних спекуляцій і міжетнічних конфліктів, усвідомлюючи, що застосування мов у державі має стати

Пономарів, Іван Ющук, Анатолій Погрібний, Володимир Лизанчук, Лариса Масенко, Олександр Коновець, Марія Волошак та інші. Словники, створені науковими колективами, довідники, над якими працювали університетські кафедри, стали нашою опорою в пропагандистській та освітній роботі.

За ці роки в обласні «Просвіти», як правило, влилися науковці мовних і літературних кафедр українських університетів. Якщо ми не хочемо стати маргіналами, якщо хочемо оборону перетворити на наступальну та успішну роботу, маємо й надалі вибудовувати нашу мовну програму в тісній співпраці з мовознавцями, літературознавцями, істориками. Найбільшими нашими

ПАВЛО МОВЧАН: ІНЬСЬКА ВЛАДА ВІДЧУВАТИМЕ ПОТРЕБУ В АКТИВНИХ ДІЯХ ПРОСВІТЯН»

Делегати VII з'їзду обрали головою ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка народного депутата, письменника, лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка Павла Мовчана. Перше інтерв'ю — для «Слова Просвіти».

чинником єднання, а не розбрату. Делегати VII з'їзду ВУТ «Просвіти» звернулися до Президента України з проханням створити консультативно-дорадчу раду з питань мовної політики, підзвітну Президенту України, включивши до її складу провідних фахівців — представників галузевих інститутів Національної академії наук України, до Голови ВР Володимира Литвина — сприяти прийняттю Верховною Радою України закону України про розвиток і застосування мов в Україні, яким буде передбачено реальний механізм захисту та утвердження української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

Присимо Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко та Кабінет Міністрів України розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проект Концепції державної мовної політики України та проект загальнодержавної Програми розвитку, функціонування й дослідження української мови на 2006—2012 роки, розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проекти законів України про внесення змін до відповідних законів України з метою вирішення актуальних проблем сучасного стану функціонування української мови в Україні та підвищення її авторитету і престижу.

— **Чи накопичила «Просвіта» належний досвід для підтримки рідної мови?**

— Той досвід, який має «Просвіта» для популяризації та утвердження рідної мови — унікальний. Перш за все, це видані нами десятки книг, автори яких — високі професіонали, просвітяни Олександр

аргументами завжди були і є науковість, переконливість, точність, вони ж мають стати підставою для широкого залучення до лав «Просвіти» українських освітян.

— **«Просвіта» і село. Що можете сказати на підтримку цієї теми?**

— На жаль, ми майже не працюємо з сільськогосподарськими вназ, хоча й активно взялися за відродження сільської «Просвіти», особливо в Івано-Франківській, Полтавській, Рівненській областях. Просвітницька робота на селі в наступному нашому періоді має стати одним із наших пріоритетів, — від економічної просвіти до пошуку шляхів подолання демографічного регресу: наші далекі села стають напівзруйнованими пустками із занепадаючими бібліотеками та клубами, зі столітніми проблемами пияцтва і нездорового способу життя. Досвід Тернопільської міської «Просвіти», і зокрема її голови, лікарки Дарії Чубатої свідчить, що ми можемо запобігати деяким сторонам морального спустошення виснаженого економічними негараздами сільського населення. Однак, дбаючи про тверезий спосіб життя батьків, не забуваймо, що сільським дітям потрібні дитячі книжки, комп'ютери, електронні носії найсучаснішої інформації.

Найближчим часом ми готові передати в сільські шкільні бібліотеки підбірки книг, дискет, теле- і радіокасет із записами програми «Логос», документальними фільмами, автентичною музикою, електронним варіантом «Кобзаря», — вся продукція випущена «Просвітою».

Із 1996 року «Просвіта» займається програмою «Малі міста України», — випущені гербівники, деякі міські та районні просвітянські організації випустили в світ історії наших сіл і містечок. Особливо хочеться відзначити Теребовлянських просвітян, які створили цілу бібліотеку. Нам варто похвалити цю роботу в усіх областях, на основі нашої пошукової роботи створити просвітянські маршрути, взяти на свій облік всі наші національні святині — від історичних пам'яток до природних перлин, пропагувати красу й неповторність нашої вітчизни.

— **До речі, просвітяни можуть похвалитися кількома десятками книг, присвячених матері-«Просвіті»...**

— Настав час використати досвід видань, присвячених історії «Просвіти», подумати про видання енциклопедії «Просвіти», яка б уповні відобразила шлях нашої найстарішої громадської організації, рівними якій є лише «Матица хорватська», «Матица словенська» чи «Матица сербська». Ми вивчали їхній досвід, і він вартий того, аби його в чомусь повторити. Хорватська, фактично, є найбільшим видавцем класичної і новітньої літератури, зберігачем історичної пам'яті. У Словаччині ця національно-освітня організація — успішний популяризатор словацької культури й має грандіозний музейно-видавничий комплекс, а сербська «Матица» перетворилася у науково-дослідницько-видавничий центр.

Зрозуміло, що їх переважно фінансує держава, утримує власна комерційна діяльність. Нашій «Просвіті» також сприяє держава, — без бюджетної допомоги виконання таких програм, як книгови-

полі — «Фестини» та оздоровчі програми Дарії Чубатої, у Львові — просвітянський кінотеатр, у Чернівцях — досвід поширення української книги, у Вінниці — інформаційний прорив Леоніда Філатова на телебачення, у Луганську — вихід альманаху «Бахмутський шлях» і активний прес-центр, у Харкові — дитячий журнал «Журавлик», у Рівному — активне сприяння в збереженні й створенні пам'ятників і т. ін.

— **Що нині найнагальніше для просвітян?**

— Є у нас унікальна загальноукраїнська акція «Збудуймо Тарасову церкву!», яку найактивніше підхопили кияни та Київська область, Чернівецька, Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська області. Показово, що до ідеї спорудження Тарасової церкви біля підніжжя Чернечої гори в Каневі не лишилися байдужими ні Схід, ні Південь, вона охопила школи, середні навчальні заклади, вніз, об'єднала юних і літніх людей. Нині на рахунок народної будови близько 700 тисяч гривень. Звертаюся до вас, шановні просвітяни, з проханням пожвавити збір коштів, пропагувати нашу ініціативу, — так, як це робить Василь Глаголюк, чільник «Просвіти» з Коломиї. Там усі шкільні осередки, всі просвітяни зробили свої внески.

Нині акція схвалена Президентом України, ми на етапі створення проекту надбрамної церкви, наступного розгляду його Національним заповідником і методологічною радою.

Це буде церква єднання, церква взаєморозуміння. Власне, без перебільшення, цього ми прагли і в нашій внутрішньоорганізаційній роботі, зберігаючи Товариство від зазіхань розколоту його, чого, на жаль, не уникло багато інших організацій, і в тій ідеї, з якою ми йдемо до людей, проводячи вечори, «круглі столи», велелюдні акції.

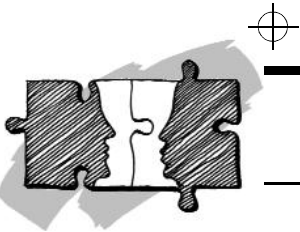
Зближувати регіони, допомагати одне одному, створити спеціальні програми «Крим», «Луганськ—Донецьк», «Харків» і виконувати їх усім разом, усією потугою — така наша реакція на створення особливого, позаконституційного мовного режиму в цих краях, на дії таких керівників, як Ю. Артеменко, В. Чупрун, А. Аваков, від яких очікувати утвердження українства в цих краях не доводиться.

Наші завдання й наша робота залежать від тих першочергових заходів, які необхідно здійснити уряду. Важко бути «пропагандистом і агітатором», коли є сумніви щодо їхньої реалізації: ми не раз вимагали квотування книжкової чужомовної продукції на ринках України. Чи буде воно? Чи запровадяться для стимулювання вітчизняного кінематографа ті механізми, які піднесли в Росії цю галузь культури? Чи стане телеканал «Україна» українським, чи українська пісня заповнить, як це було ще до недавня, національний простір, чи й надалі московські гастролери різного рівня та ґатунку провадитимуть антиукраїнську за суттю культурницьку роботу на теренах України? Ми не раз і не два говорили про це у своїх зверненнях до влади. Говоримо й нині, запитуємо: чи ж нам знову необхідно виходити на майдани, аби нагадати новій владі про наші національні права та потреби на одержання інформації рідною мовою?!

Політична воля нації, наша воля була виявлена на майданах, отже, маємо підстави вимагати від нової влади реалізації своїх надій і своїх вимог. Маємо і не зрікаємося права на рідне слово, на свою культуру!

Працюватимемо так, аби народний Президент Віктор Ющенко, справді українська влада відчували потребу в нашій роботі й могли спиратися на нас, але, коли впевнімося, що українські національні інтереси для нової влади не стали першорядними, заявимо нашу позицію відверто й безкомпромісно.

• **Кор. «СП»**

Тема політичних репресій радянської доби — не нова для “Слова Просвіти”. Але погоджуємося з автором запропонованої нижче статті, що варто знову і знову привертати увагу широкого загалу до сповнених людських трагедій сторінок боротьби за українську ідею. І зокрема — до теми “дітей репресій”, яка ще й досі є для нашої політики “білою плямою”.

Автор добре знає цю проблему, адже сам у чотири з “гачечком” роки цілком офіційно став “ворогом народу” й опинився на спецпоселенні в Сибіру — після того як у 1951 році батьків, а разом із ними й дітей, було репресовано у зв’язку зі стандартним для західних українців у ті роки звинуваченням.

Нині Петро БОЯРЧУК працює в редакції газети “Волинь” (Луцьк) на посаді власного кореспондента, мешкає в м. Горохів. Член Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України. 2003 року видав книгу “Дорога ми болю”, повністю присвячену темі, котру порушує і ця стаття.

ПОЛИНОВЕ ЩАСТЯ СОЛОМІ

Чомусь донедавна я думав, що мурований дім Холонівської сільської ради Горохівського району на Волині належить до колишніх чеських будинків, які покинули господарі по Другій світовій війні, виїхавши на історичну свою батьківщину. Виявилось — помилявся: дім, про який мова, був колись особистою власністю холонівського чоловіка Федора Киреева. Подробиці з’ясував за допомогою рідної Федорової племінниці Ніни Матеуш.

За польських часів служив Федір у місцевого пана Красіцького. Був уже старим парубком, коли надумав оженитися. Пан дозволив власними коштами й силами виготовити на панському ж цегельному заводі скільки треба було Кирееву тисяч штук цегли. А будинок заповнявся із неї Федір спорудити у своєму селі найбільшим і найгарнішим. Вельми вже хотів догодити молоденькій дружині Соломії. Прагнув, аби почувалася за ним щасливою. Мабуть, і про майбутнє своїх дітей думав. Але трапилося, що наприкінці гітлерівської окупації старшого його сина Петра, який

БУДИНОК ПІД ПРАПОРОМ

якусь хатину вже самотужки зводити, однак будуватися теж не дозволили. Пішла в колишній свій садок, щоб вишень нарвати (“Вишні, — сказала Ніна Матеуш, — тоді вродили так рясно, як на десять літ раз буває”), але й звідтам вигнали. Втратила від того всього розум — та й згасла невдовзі, знайшовши короткий прихисток у когось із жалісливих своїх родичів.

Багато чим донедавна наша держава нагадувала холонівський будинок під прапором. Саме таке порівняння спало на думку минулого літа після телефонної розмови з мешканцем Воли Ковельської, колишнім політв’язнем комуністичного режиму Павлом Куликом. Павло

Але через рік — черговий арешт, суд і 10 літ ув’язнення. Потім — знову арешт, знову суд, табори. Загалом провів Данило Шумук за колючими дротами таборів і сталевими ґратами тюрем польського, гітлерівського та комуністичного режимів 42 роки життя.

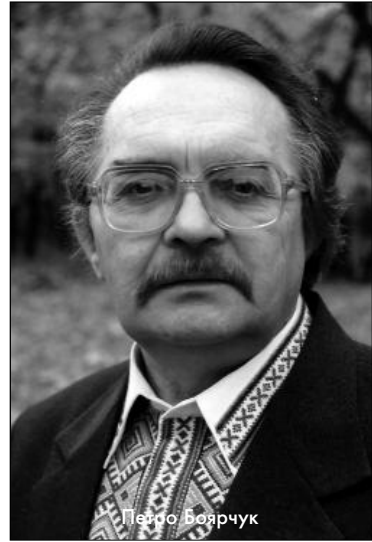
1987 року під тиском міжнародних правозахисних організацій совєцька влада дозволила йому виїхати в Канаду. До України дістався через п’ятнадцять літ. Із тим, щоб уже й померти на рідній землі, зігрівшись її теплом та увагою. Жив у дочки в Красноармійську Донецької області. Туди й надіслав й Данилові Лаврентійовичу листа з проханням відповісти на декотрі запитання. Але відповіді не одержав. Павло Кулик, котрий відвідував Шумука в Красноармійську, як і свого часу в Торонто, пояснив це його непростим психологічним станом. Адже, повернувшись з-за океану в Україну, цей великий страдник за її незалежну державність, яка, вважалося, зреалізувалася, раптом став перед “будинком під прапором”, де йому відмовили в прописці. Мовляв, мусить привезти з Канади ще якісь довідки. Їхати за ними не хотів та й не мав уже сили. З погляду влади формально був на своїй землі бомжем. Почувався від того кривдно й тосбно.

У ПІДДАНСТВІ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

Уже не на Донеччині, а в “західняцькому” Львові рахує восьмий десяток літ уродженець села Рачин Горохівського району колишній курінний Української Повстанської Армії Олексій Брись. Хоч і гарну квартиру тут одержав, був у числі тих, кого з нагоди 60-річчя УПА місцева влада вирішила обдарувати автомобілями “Таврія”, але формально — теж “чужий серед своїх”.

З інти, що в Автономній Республіці Комі Російської Федерації, де жив, відбувши табірний строк за участь в українському національно-визвольному русі, він повернувся в Україну на початку дев’яностих років минулого століття. І мешкав тут упродовж цілого ряду літ із паспортом громадянина неіснуючого вже СРСР. Не квапився з ним розлучатися з тієї простої причини, що, на відміну від нового українського паспорта, тут було вказано, — він за національністю українець. У даній ситуації повісився так, як і мільйони інших українців в Україні, котрі тривалим зволіканням обмінювали есесерівські паспорти на нові фактично демонстрували свій протест проти того, що влада, не питаючи на те бачення згоди, позбавила їх права і в офіційному, як-то кажуть, порядку бути українцями, а не обезличеними громадянами України, приреченими на втрату свого етнічного національного кореня.

Але Олексій Семенович не вра-

Петро Боярчук

хував, що свій есесерівський паспорт він одержував, живучи в Росії. Отож і не підозрював, які ускладнення в нього попереду в зв’язку з тим, що після розпаду СРСР російська влада автоматично зробила його, зважаючи на ту обставину, громадянином своєї держави. Та в 2000 році почув: “Або Ви поміняєте паспорт на документ нового зрада, або ми припинимо виплачувати Вам пенсію”. Кинувся оформляти українське громадянство, — а не так просто. І Росія зі свого підданства не відпускає, і українські чиновники чомусь тисячі причин знаходять, аби “усеньку душу вимотати”. Оббивав їхні пороги, щодалі чіткіше усвідомлюючи, що без пенсії, яку отримує з Росії, більше кількох місяців обходитися не зможе. І що українським чиновникам, які обіцяють вирішити його проблему не раніше, ніж через рік, до всього, чим він переймається, абсолютно байдуже. І урвався терпець. Поїхав в Інту й за лічені дні одержав новий документ.

— Хотів мати паспорт із тризубом, — поскаргився мені при зустрічі у Львові, — а мушу вік добувати з двоголовим орлом. Моя держава і штовхнула мене до нього.

У голосі вчувався гіркий. У 1992 році, коли йшов Хрещатиком у голові маніфестації з нагоди 50-річчя УПА і потім, маючи особисту зустріч із першим Президентом України Леонідом Кравчуком, слухав його й висловлював власні думки про майбутнє незалежної вже України, навіть припустити не міг, що в Україні цій стане зайвим. Однак відколи й від кого це почалося? І як сталося, що, втішені нарешті здійсненою, здавалося, мрією про державу української незалежності, національно-демократичні сили України не помітили, як із дому їхнього помаленьку, без зайвого гук, але з бульдозерною наполегливіс-

тю невідступно вигортається все, що має ознаки національного?

Ідея неодмінного злиття націй та національностей у єдиний народ, яка домінувала в національній політиці совєцького комуністичного режиму, раптом перетворилася на ідею громадянського суспільства, що на ділі може означати все те ж стирання національних відмінностей та злиття націй. Колишній головний компартійний ідеолог України останніх совєцьких літ Леонід Кравчук, який, копіюючи Росію, поклав на початку дев’яностих років минулого століття цю ідею в основу подальшого нашого державного будівництва, мабуть, і сам не думав, наскільки вигідна вона північному сусідові України. І як прос-то українців, завдяки цій ідеї, остаточно розчинити в аж ген на скільки більший за чисельністю національній субстанції “старшого брата”. Уже й без штучних голодоморів, без примусових висилки і спецпоселень, без таборів, без Півночі, Сибіру, Колими. А коли видатний український поет і політик високого європейського рівня Борис Олійник, попри свої комуністичні погляди, висловив занепокоєння з приводу того, що з нових українських паспортів без жодних референдумів вилучено графу про національність, на те, окрім колишнього дисидента В’ячеслава Чорновола, здається, навіть і найвідоміші тоді українські націоналісти помітної уваги чомусь не звернули. Мабуть, вельми втішені узаконеною, на-решті, українською національною символікою, не помітили, що навзамін у нас забрано щось не менш, якщо не більш, важливе.

Оскільки ж головною ознакою нації є її мова, то, слід за “стертою” в паспортах графами, почалося повзуче стирання цієї ознаки.

Але... Десь загнали українців у російське громадянство залежністю від пенсії, десь нав’язали їм суржиківу та російськомовну попу і читиво. Відтак ввели непомітно й у російськомовне чи проросійське мислення. Та ще й самі собі, начебто Верці Сердючці аплодуючи, в цьому зв’язку в долоні поплескали. От, мовляв, які ми! У відповідь же маємо недавні міркування Президента Росії Володимира Путіна про те, що Україна від Сходу до Заходу говорить російською. А коли так, то яка ж тоді це Україна? І маємо недавні сепаратистські потуги у відповідь на розбуджену Помаранчевою революцією нашу національну, демократичну самосвідомість і рішучість змагатися за своє.

Тим часом декотрі політики, серед яких на чільне місце раптом вийшов краєчком “помаранчевий” Олександр Мороз, не припиняють гвалтувати українство “братолюбними” ідеями, за якими — русифікація вже остаточна.

Далі буде.

• **Петро БОЯРЧУК,**
член Національної спілки
письменників України

Десятками літ у колишньому будинку Федора та Соломії Киреевих, що в Холонів Горохівського району на Волині, — і сільська рада. Тільки господарям місця у ньому “не вистачило”

в Українській Повстанській Армії, схопили в Угринові Горохівського району червоні партизани, котрі посувалися на захід перед лінією фронту. Аби забрати в дев’ятнадцятилітнього юнака життя, вистачило б однієї кулі, а їх увігнали йому в тіло сімнадцять.

Молодший від Петра на п’ять років брат його Йосип загинув по війні, взявшись із хлопчачої цікавості розібрати якусь міну. Відтак і затулилися вікна дому Федора Киреева жалобою та смутком. А 1946 року, здається, за отой дім, що мав заздрісні очі “пролетарям”, вивезла совєцька влада Федора та Соломію до Сибіру, звинувативши, як велося, в націоналізмі.

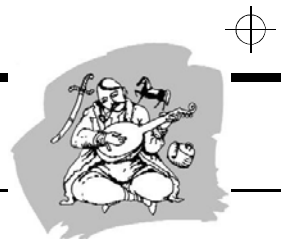
Минули роки, допоки повернулися Кирееви в рідне село. Але притулитися хоч у комірчині колись їхньої ж хати-кам’яниці влада не дозволила. Неприступною твердиною несправедливості височів над будинком червоно-синій прапор УРСР. На знак того, що в будинку — сільська рада. Під тиском тої несправедливості і пішов Федір із життя через лічені місяці по приїзді в Україну. Соломія, хоч молодшою була від чоловіка на 24 роки, пережила його лише на кілька літ. Не маючи власного кутка, намірилася

Якович повідомив мені про смерть свого табірнього побратима Данила Шумука, названого кимось із закордонних публіцистів вічним в’язнем. Життя Данила Лаврентійовича обірвалося 30 травня 2004 року, рівно за сім місяців до його 90-ліття.

Уродженець села Боремщина тодішнього Володимир-Волинського повіту на Волині, Данило Шумук уперше був засуджений до тюремного ув’язнення в 1935 році в підпольській тоді Західній Україні як активний діяч комуністичного підпілля. На волю вийшов весною 1939 і від “золотого” вересня цього року до кінця 1941, коли з Червоною армією опинився у Східній Україні, повністю зневірився в ідеалах, за які доти змагався. На власні очі побачивши там совєцький рай, у німецькому полоні зрозумів, що від гітлерівців райського життя теж очікувати не варто. Повернувшись у рідне село, невдовзі пішов до УПА. У повстанських колах відомий як політпрацівник на псевдо Боремський. Спецслужбами сталінщини був схоплений у лютому 1945. Засудили до страти, але через три місяці після вироку смертну кару замінили на 20 років каторжних робіт. Випустила з-за колючого дроту в 1956 році хрущовська “відлига”.

Колишній курінний УПА Олексій Брись (Остап) (зліва) та колишній голова Волинського крайового Братства ветеранів ОУН—УПА Мелетій Семенюк. Львів, 1991

В інтерв'ю російській "Незалежній газеті" режисер Юрій Іллєнко сказав: "Європа знає Варфоломійську ніч, коли в Парижі вирізали 400 гугенотів, а про різню в Батурині, столиці Лівобережної України, не знає ніхто. Між тим, за наказом князя Меншикова, коханця Петра Першого, в Батурині знищили 15 тисяч мешканців. Усіх городян, не милуючи навіть немовлят, усіх, повторюю, вирізали. Захисників розіп'яли на хрестах, які прикріпили на плоти і спустили вниз по Сейму".

ЛАДАНКА ТАК І НЕ ПРИНЕСЛА ЩАСТЯ

Під час розкопок Батурина знайшли скелет молодої жінки. Однією рукою вона притискала дитину, яку зарізали разом із нею, а в іншій руці тримала іконку з образом Божої Матері. Ця іконка сьогодні на реставрації в Батуринському державному історико-культурному заповіднику "Гетьманська столиця". Архітектор Анатолій Гайдамака, створюючи "Пам'ятник загиблим від царського геноциду батурянам", використав зображення цієї ладанки як деталі пам'ятника.

ОСТАННІЙ ДЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОМПЕЙ

Дозвольте нагадати передісторію батуринської трагедії. Національно-визвольна війна України за незалежність... закінчилася перемогою Росії і Польщі. Вони поділили Україну між собою. Правобережна Україна, крім Києва, залишилася під владою Польщі, Лівобережжя — в складі Росії. Долю України вирішили, власне, без України.

Певну автономію в складі Російської держави мала Гетьманщина. Сюди входила частина сучасної Чернігівщини, Сумщини, Полтавщини, Черкащини, Київ. Спочатку Гетьманщина справді була якоюсь мірою автономною. Наприклад, гетьмана, полковників, генеральну й полкову старшину, місцеве самоуправління тут вибирали демократично. Гетьманщина навіть мала право (втім, так ніколи і не реалізовувалося) самостійно вступати у міжнародні стосунки. Певною мірою були збережені елементи державності й незалежності, виборені в час Визвольної війни.

Але Росія з самого початку не збиралася давати українцям бодай найменший привід говорити про незалежність. Ба, навіть назва "Гетьманщина" офіційно не вживалася. Тільки Малоросія! Іншими словами — частина Росії. Із 1669 року, після підписання Глухівських статей, гетьман узагалі позбавлявся права самостійно

вступати у взаємини з іншими державами. Та й самого гетьмана вже не вибирали українці, його призначали в Росії. Сьогодні в політиці такі речі називають "політикою подвійних стандартів", коли якась держава заявляє про одне, навіть підтверджує це, скріплюючи підписом документи, а насправді діє зовсім іншим чином. Саме так чинила з Україною Росія.

1654 року, підписавши Березневі статті, Україна лише увійшла під протекторат Росії, а не до її складу! Та царський уряд поступово, крок за кроком, хитро й підступно позбавляв Україну навіть тих незначних вольностей, які вона мала після Визвольної війни.

До початку Північної війни між Росією та Швецією з часу Переяславської ради минуло кілька десятиліть, та що таке п'ятдесят років для історії? Дух незалежності, помисли про козацькі воль-

Успальниця гетьмана Кирила Розумовського

кий старшина Соломаха, якого послав батуринський іуда Іван Ніс. Із багатьох тисяч захисників усе ж таки знайшлося двоє зрадників. Соломаха запропонував Меншикову провести російських солдатів усередину фортеці підземними хода-

жерл гармат, а потім стріляти. Меншиков вирішив знищити всіх жителів гетьманської столиці, навіть старих дідів і немовлят. Навіть жебраків і калік, що сиділи під стінами фортеці і яким нікуди було подітися, — навіть їх не пожаліли. Солдати лови-

МОЛИТВА ЗА БАТУРИН

Батурин сьогодні — невелике селище в Чернігівській області, за двадцять кілометрів від районного центру Бахмача. Фактично, весь Батурин — один величезний парк. Парк — це все, що залишилося від Гетьманської столиці Лівобережної України.

ності і власну державу переймали не лише сивого гетьмана України. І така думка могла коштувати голови! Коли цар Петро довідався про те, що гетьман Мазепа перейшов на бік Карла XII, усвідомив і зрозумів, що це правда, — осканженів! Але дістати Мазепу, який був уже в гостях у Карла XII, цар не міг. І тоді свій гнів він спрямував на мешканців Батурина, які зберегли вірність гетьману і відмовилися пустити до міста князя Меншикова. І той добре знав, що Батуринська цитадель неприступна. Тут був великий арсенал, достатньо зброї, аби протриматися кілька місяців. Вистачало провіанту, не було проблем із водою. Фортеця мала потужну гетьманську артилерію, яка, до речі, пізніше допомогла росіянам виграти Полтавську битву: "сто добрих гармат", тоді, коли у шведів "на ходу" було тільки чотири гармати — інші не були забезпечені порохом. Не сподівалося взяти фортецю, Меншиков кілька днів вів переговори, схилиючи захисників на свій бік. Після того, як численні спроби здолати фортецю обманом і підкупом виявилися марними, князь Меншиков почав відводити полки. Батурин намагалися взяти приступом 20 полків! Швидко за все, на цьому все й скінчилося б. Наближалася шведи. Коли Меншиков відійшов уже далеко від Батурина, його наздогнав козаць-

ки: захопити місто зненацька, зсередини, чого, звичайно, в Батурині не чекали.

"Батурин повинен повторити долю Трої, Ніневії і Карфагена, — сказав князь Меншиков. — На кожній вербі над Сеймом висітимуть трупи мешканців Батурина!"

— Три дні і три ночі Сеймом пливли плоти з повішеними і розіп'яними на хрестах захисниками Батурина, — розповідає провідний фахівець Батуринського державного історико-культурного заповідника "Гетьманська столиця" Катерина Парфененко. — Козацьку старшину не тільки розіп'яли, катуючи, їм зняли скальпи. "Висіли, наче в червоних шапках", — писав у романі "Батурин" український письменник Богдан Лепкий. Гармашів прив'язували до

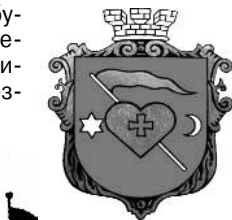
ли дітей, нажаханих полум'ям і смертю батьків, і живими кидали у вогонь...

ІСТОРІЯ ПІШЛА ІНШИМ ШЛЯХОМ...

— Сьогодні дослідники говорять про те, що в Батурині загинуло не менше, ніж 21 тисяча людей, — розповідає Катерина Парфененко. — В одну ніч було знищено місто європейського зразка! Загинули численні культурні цінності. В Мазепі була величезна бібліотека. Про неї згадував Жан де Вальєр, котрий гостював у Мазепи. Француз розповідав, що в палаці Мазепи були рідкісні книги латиною та французькою, адже гетьман був надзвичайно освіченою людиною, знав вісім європейських мов. У Мазепі була велика колекція старовинної зброї, яку теж знищили. В місті вціліла ОДНА будівля. Бо вона належала князю Кочубею. Кочубей, як відомо, намагався попередити Петра про плани Мазепи перейти на бік Карла XII. Але цар не повірив, а сам Кочубей наклав головою.

Як могла скластися доля квітучого міста, якби фортуна була до Батурина милостивішою? Для порятунку Батурина не вистачило лічених годин! Шведські війська разом із загоном гетьмана Мазепи стояли вже біля Десни. У ніч на 2 листопада, знаючи про неприступність Батурина і не сподіваючись на те, що Меншиков зможе взяти місто, Пет-

ро, який боявся шведів, що наближалися, пише Меншикову: "На першого посланого до вас листа паки підтверджую, що шведи перейшли на цей бік ріки і, хоча наші міцно тримали й тричі їх забивали, однак за незручністю місця втримати не змогли, тому що на тому боці ріки у супротивника місце було дуже зручне, де поставлені були на горі гармати втроє більше, триматися нашим було ніяк неможливо". Коли Петро переконувався, що шведи переправляються через Десну повільно, послав до свого війська біля гетьманської столиці додаткового листа з поясненням: "Цей день та наступної ночі вам ще можливо трудитися там, а далі завтрашнього ранку, якщо цього не буде зроблено, бавитися небезпечно".

Тобто, вранці війська Меншикова повинні були зняти облогу Батурина!

Якби фортеця опинилася в руках Мазепи та Карла, Північна війна закінчилася б зовсім по-іншому. Можливо, і Полтавської битви не було б. Можливо, саме в ті часи

"Руїни Батурина". Малюнок Т. Шевченка

Україна отримала б справжню незалежність, як хотів того Мазепа. Але, на жаль, цього не сталося. Доля відвернулася від України. Історія пішла іншим шляхом...

ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ ВЧОРІ І СЬГОДНІ

Розповідає селищний голова Михайло Іващенко:

— Сказати про те, що згадка про батуринську трагедію сотні років замовчувалася, — не сказати нічого. Словом не можна було обмовитися! Згадка імені Мазепи могла людині дорого коштувати. Але правди не замовчати! Були люди, які

мовчати не хотіли. Наприклад, батуринський краєзнавець Микола Шкляр. Не боявся, заснував Музей батуринської трагедії. Його звільнили з роботи "за націоналізм". У Конституції УРСР, насправді, такої статті не було. Однак, в трудову книжку слова "за націоналізм" записали... Його не запроторили до буцегарні тільки через те, що Микола Іванович був людиною, яку всі шанували, ветераном війни, інвалідом І групи. Шкляр першим відкрив людям очі. Потім за кордоном вийшли романи Богдана Лепкого, які різніми, найчастіше напівлегальними шляхами потрапляли в Україну. Навіть у часи незалежної України майже ніхто з політиків не згадував батуринської трагедії. Один тільки Віктор Ющенко відверто визнав, що тут вчинено геноцид. Що треба розбудити народну пам'ять. Завдяки Віктору Андрійовичу в місті поставили пам'ятний знак загиблим батурянам. За прем'єрства Ющенка створили Програму розвитку Батурина, розраховану на шість років — із 2003 до 2009 років. У 2003 році було виділено 2 мільйони грн. Ці кошти використані на реставраційні роботи пам'ятників архітектури — Будинку Кочубея, Палацу Розумовського, а також на облаштування інженерної інфраструктури, наприклад, підведення газу. Уявляєте, до 2003 року місто було не газифіковане. А які проблеми у нас із водою! Зараз дві свердловини, а була одна на все селище. 52 кілометри водогону в містечку з населенням 3095 осіб. Зрозуміло, чому деякі споруди реставруються з 1911 року! Колись Батурин був районним центром, але комуністи називали батуринців не інакше, як "мазепинцями", — хіба радянська влада могла допустити, щоб районний

центр мав таку "репутацію"? Зараз археологи роблять розкопки. Через століття Батурин постає однією величезною братською могилою. Величезна кількість забитих! Дуже багато дітей. То чи не час, хоч нині, визнати, що тут вчинено справжній геноцид! Визнаймо це на офіційному рівні. Хай це зафіксує історія. Якщо ми справді братні слов'янські народи, то Росія має визнати історичну правду, попросити в убійних прощення, запалити вічний вогонь. Покаятися...

● **Анатолій НЕДАВНИЙ**, м. Батурин Чернігівської області
Фото автора

Пам'ятник жертвам трагедії

“ОТАК ПИШУ, ЯК ВПЕРШЕ І ВОСТАННЄ”

Назватися ученицею? Адже вчитель — не той, хто вчить, а в кого ми вчимося. І знов-таки, за давньою мудрістю: вчитель приходить тоді, коли готовий учень. Аби лише без зради, без отого гіркого Герасим'юкового резюме: “Коли міняли маски вчителі...” Отже, не всім із нас пощастило?..

Може, найвражаючіше — і визначальне для мене — початок 80-их: я, ще зелений початківець, за благословінням Дмитра Череди-ниченка прийшла до Тамари Опа-

з'явилася друком, коли авторка — студентка факультету журналістики Київського університету — мала 21 рік. Тоді ж молоді поетеси прийняли до Спілки письменників. Із більшими чи меншими перервами звідтоді вийшло 10 книжок лірики, зокрема “Осінь борозна” (1981), “Багаття на межі” (1984) та найновіша на сьогодні — “Дорога в листопад” (1990). Домінантою в ній — зрілість, повнота служіння рідній землі й сум — “у цій путі, яка не знає вертання”... А потім — 15 років — не мовчання поетеси, а невидання її книжок. Були добірки в періодиці — газетах “Вечірній Київ”,

*Платитиму данину доброти,
Допоки серця не покинуть сили.
Землі, що береже святі могили,
Платитиму данину доброти.
Негаснучому сонцю з висоти,
Яке для мене люди засвітили,
Платитиму данину доброти,
Допоки серця не покинуть сили.*
“Допоки жить”,
Тамара КОЛОМІЄЦЬ

«ЦЯ ЖІНКА, ЩО НА ВІДСТАНІ РУКИ...»

ВІТАЄМО ТАМАРУ КОЛОМІЄЦЬ ІЗ НОВОЛІТТЯМ!

“Хрещатик”, “Я, ти, ми”, “Вісті”, велику добірку поезій Т. Коломієць зробила в журналі “Вітчизна” Світлана Йовенко...

Книжка — могутня проникненням у час, його парадокси й катаклізми — вже готова; центральною частиною, осердям її буде вінок сонетів, мотто до якого — із Конфуція: “О Господи, не дай нам жити в епоху перемін...” Тамара Панасівна читала мені трохи віршів із цієї нової книжки, — там висока поезія поєдналась із високою політикою.

— Ну, чому тримаєте, не даєте кудись? — запитує здивовано-докірливо.

— О, — буду з ними носитись?!
“Все, що відкладалося на потім, // поросло травою забуття...”

— Бачите, — зітхає сумно, — немає вже Миколи Вінграновського, немає Толі Костецького, Віктора Кави... “Скоро стане травою // покоління моє...”

Тонкий лірик, який точним відвертим словом виповість найглибші нюанси почуття, — ота незалежна постава (“Цілий вік проживу колючою, // там, де сестри мої ставні...” — “Балада втечі”); мовчазна вищість гордості (“Хіба ж то не набридло — другим сортом...// Був старт. Дороги сивої імла...// Коли до стрічки перші прийдуть гордо, // а що, як вглядять: я вже там була” — “Був старт”); та оте проникливо-облікаюче — відколи й знаю, — як печальний діагноз: “зеленою пішла під сніг трава...” І щемкі вірші про

жіноче почуття — чомусь більше про біль, ніж про радість.

Насолоджуюсь умінням Тамари Коломієць володіти формою — різною: сонет, півсонет, тріолет, октава тощо; майже в кожній збірці — вінки сонетів; а яка багата палітра ритміки й ритму, яка цікава мелодика поезій... На превеликий жаль, критика сьогодні в глибокому колапсі; куди йде література й зокрема поезія, що в ній вічне, а що мимуче, — хто скаже? Зрештою, острів Слова чекають великої води.

Гадаю, то не була данина часу — спілкування літератур колишніх республік. У збірках Тамари Коломієць особливо щемко, по-рідному звучить білоруська тема — близькість наших мов та культур, спільність долі, — хоча сьогодні, очевидно, про це писалося б по-іншому.

“ТАКЕ ВОНО НЕВСТРІЙЛИВЕ РОСТЕ...”

Оскільки наша лірика переживає галопуючу інфляцію, поетеса скерувала свої зусилля в інше русло — в дитячу літературу. Питання рідної мови, святощів та ідеалів, такі актуальні сьогодні, старшим людям освоювати важко, а ще важче — міняти їх. Тому працювати треба з найменшими, вважає Тамара Опанасівна. Потрібні книжки! Тож вона активно — і раніше, і в ці роки — писала та співпрацювала з різними видавництвами. Підготувала цілу низку рукописів — про правила руху, про час, про пожежників, нову абетку, дещо переклала з російської... “Видавничий дім “Економіст” започаткував цікаву серію “Навчалочки-починалочки”, гарно розгорнув роботу — і... збанкрутував.

“Грайлик” взяв кілька рукописів, навіть аванс зміг заплатити — й теж збанкрутував. Тамара Опа-

насівна досить активно деякий час співпрацювала з популярним журналом “Пізнайко” — власне, брала і береться до будь-якої роботи, яка чекає рук. Активні зараз приватні видавництва, зокрема “ПП Сотніков О. С.”: видав нову абетку поетеси у віршах “Хто нам літери приніс” (2002) і “Що вродило на городі” (2002) — казочка із загадками та кросвордами. “Веселка” перевидала “Веселе місто алфавіт”. У Тамари Коломієць, за книжками якої виросло не одне покоління, — уже своя абеткова бібліотечка: має 6 абеток для 6 онуків. Хоч із тими абетками — якийсь фатум: кожна лиш дійде до видавництва — обов'язково щось стається...

Книжки розкуповуються, не залежуються, здавалося б, таким авторам і видавництвам — усюди зелена вулиця, — проте прибуткова в усьому світі справа у нас чомусь не йде, — і це велика загадка. А наклади книжок — смішні як для 47-мільйонної України.

“ВЕРЕСНЮ МІЙ, СВІТЕ МІЙ ПОЛИННИЙ! Я ЩЕ ПОЗМАГАЮСЯ З ТОБОЮ!”

А справді, як каже Тамара Опанасівна, — чому б усім творчим об'єднанням нашої Спілки письменників та не гуртуватися навколо видавництв, газет, журналів? Зрештою, чи маємо сьогодні бодай перелік цих видавництв і цих видань, які множаться й гинуть? Чи знаємо, де їх шукати? Література може — і повинна — якщо не приносити великі прибутки, то хоча б триматися на плаву. Спілка має стати менеджером, літературним агентом для своїх членів, отже, — знаючи своє господарство, прилаштовувати, видавати, може, й продавати книжки, організовувати виступи і ще багато чого іншого й

З РОСИ Й ВОДИ!

цікавого; і хай бере свої відсотки — але рухає літпроцес. Бо ж більшість авторів — неринкові, непробивні, їм дуже потрібна допомога. І хай з'являються книжки професійні, добротно, а не любительські, безграмотні, що лише компрометують літературу.

— Перше, що я зробила в перебудову, — каже Тамара Опанасівна, — а я особа книжна, — звернулася до праць світової літератури. Начитувалась. Мене, признаюся, буквально потрясла книжка небелівського лауреата Пітера Абрахамса “Острів”. Геніальний роман. Хоч написаний до 1990 року, та має багато аналогій із нинішніми світовими подіями. Можемо лише зітнути: “Все це вже було...”

— Я людина сільська — досі боюся машин. І живу я на дачі — там мені комфортно, там приходять вірші. Дача врятувала й маму, — завдяки їй мама пожила ще 9 років. ...Часто сняться коні, білі коні, — я їх дуже люблю — зізнається. — Може, гени говорять?

Що найголовніше в житті? Я спочатку цього не розуміла. На світі є Бог, він дав мені те, що вважав за потрібне... Не маю гнівити його, ремствувати і чинити зло. Є 10 заповідей — треба дотримуватися, — чи ходиш у церкву, чи ні. Людина, що не раз сама була богом і тримала людське серце на долоні, — Микола Амосов сказав: “Кращо- кодекс людство”. Отже, не чини- ро.

...ніше в творчості? іність. Розладна- ність, ненастроєність нашого жит- тя — це руйнівне. Може, тому й потягло на класичну форму. Малишко лягав сонет, а Рильський відповів йому: “Не іграшка пуста // та форма, що віки розкрили їй обійми”. Я зрозуміла: у революцію абсолютними ворогами були неокласици, тому й понищені. Отже, — треба протистояти руйнації. Коли десь щось руйнується, мені дуже болить душа...

— А плітки? Життя поетеси не обходиться без них?

— О, повно! — весело розводить руками Тамара Опанасівна. — І приписували, і вигадували, і допитувались: про кого це ти так пишеш? Хто це такий, той твій Світовид? (розділ у збірці “Осінь борозна”. — Н. П.). Але справжнього так і не вгадали! А я їм кажу: аж чотири е!.. З Василем Симоненком ми були дуже однакові, тому й розійшлися. Я з книжкою вирвалась перша...

Ну, ви ж знаєте анекдот про “замість”?.. У кожної поетеси вірші — це оте “замість”.

Чайник був уже без свистка, і, поки ми розмовляли любяче, він узяв собі й остаточно згорів — повідомив про це димком. Тамара Опанасівна махнула заспокійливо рукою:

— Це останній акорд. Треба викидати — і все. Буду обзаводитись новим.

На прощання показала мені те, що зробила-зладнала сама, — ну й майстриня! — ось полицка по-новому, ось настільна лампа, ось у коридорі вішалка... Плани, плани, бажання дії, руху, творчості, — непокійно-негасиме багаття на межі літа, що змагається з вітрищем, зі стужею, з самотою. І кличе слово, аби еднало його зі світом і з часом... Тож на многая літа Вам, Тамаро Опанасівно! Чекаємо Вашої книжки, і добірок, і зустрічей, і Вашої незгасної іронічної доброї усмішки, що — над усім.

● Наталка ПОКЛАД

“ЗЕЛЕНОЮ ПІШЛА ПІД СНІГ ТРАВА...”

Перша збірка лірики Тамари Коломієць — “Проліски” (1956) —

“І приписували, і вигадували, і допитувались: про кого це ти так пишеш? Хто це такий, той твій Світовид? Але справжнього так і не вгадали! А я їм кажу: аж чотири е!.. З Василем Симоненком ми були дуже однакові, тому й розійшлися. Я з книжкою вирвалась перша ...”

«ЛЮБИТИ — ЦЕ ЗАВЖДИ ЗГОРАТИ»

Неокласичний напрямок у поезії гідно репрезентований такими іменами, як Ліна Костенко, Люда Литвинчук, Тамара Журба, Люба Проць, Ольга Кушнір (свідомо називаю тільки жіночі імена)... Найбільш яскравими представницями протилежного шляху стали Емма Андіївська, Патриція Калина, Анна Біла, Маріанна Кіяновська, Мар'яна Савка, Наталка Білоцерківець, Людмила Таран... Зрозуміло, цей ряд можна продовжувати ще довго. Щоправда, сьогодні все важче визначити, так би мовити, "чистих" традиціоністів і модерністів, талановиті поети — це завжди густа амальгама різних стилістичних течій і уподобань. Але те, що домінує в поезії того чи іншого поета, видно одразу і, що називається, неозброєним оком.

У Тамари Севернюк домінує письмо світле й прозоро-ясне, вона — людина з багатим життєвим досвідом і їй є що сказати читачеві. Формальні пошуки й карколомні штучарства вона залишає молодим. Бо що ж форма? Форма і є форма: можна налити в неї добротного вина, а можна — кислого квасу (за В. Шукшиним).

Вона знає також, що найбільшим новатором можна стати саме в традиційних формах, і її поезія пахне терпким і добротним, вистояним на густому меду козацьким вином. А ще в них хвилююча напруга почуттів, краса людських взаємин, од якої на душі стає світліше й радісніше. У традиційному мистецтві не заховаєшся, як, скажімо, в модерному. Тут усе на видноті, кожне слово і навіть титла висвічують твою майстерність, уміння, рівень освіченості, зрештою — твою душу.

*Так довго тягнулась-трималася
сутінь імліста,
Так пестило шлях променисте
закляття мети...*

*Як добре, що ми дожили
до зеленого листа,
Без трему пройшовши палаючі
пастки-мости.*

*...Русалки у водах збирають
мелодій намисто,
І хвиля читає піску річкового
листя...*

*Як добре, що ми дожили
до зеленого листа,
І наші дерева іще не пішли
на хрести...*

Т. Севернюк непохитно вірить у силу добра, і це — її свідомий, добре обдуманий вибір, позиція, що стає долею.

*...Не згуби себе в темряві ночі,
Дослухайсь лопотіння вітрил.
Тануть в ньому липкі поторочі*

Переживаємо час, коли особливо чітко окреслилися два напрямки розвитку сучасної поезії — неокласичний і неомодерний. Якщо для першого характерні прозорість і зрозумілість вислову, межа простота і сповідальність, то для другого — алогічність, ускладнена асоціативність, густа метафоричність. Обидва напрямки в українській літературі мають своїх яскравих представників і щиріх пошанувальників.

фото О. Цесури

*І ворушаться зародки крил.
О, як світяться паростки клину
У небесній медовій імлі,
Де зоря напуває калину,
В Україну летять журавлі.*

Поетичний світ поетеси трагічний за своєю внутрішньою сутністю, у ньому багато болю, тривоги, страждань. Але цей світ не темний, не похмурий, не песимістичний. Усупереч долі лірична героїня виборює своє щастя на землі, вміє радіти кожному новому дню, подивовуватися красотою світу, незмінно відкривати щось нове й несподіване.

І хоча "на кожне світло є своя п'ятна, на кожен глас знаходиться пустеля", також "на кожну тьму знайдеться промінець, на скорбну вічність — усмішка хвилини".

Лірична героїня "Дотику безсмертника" уявляється мені внутрішньо сильною і красивою жінкою, що тендітною рукою міцно тримається за промінь сонця і прив'язана до цього світу павутинкою бабиного літа. Міцність тої павутинки залежить від волі людини і може бути сильнішою за всі ланцюги і шпагати.

*Ти чуєш чийсь приціл у спину,
Хоч тільки усмішки в лице...
Нема життя, як і загину,
І не прорвати це кільце.*

Письмо Тамари Севернюк приваблює простотою, щирістю, довірчою інтонацією. Усе в неї на рівні серця, все пропущено крізь душу, все перевіряється здатністю співпереживати і любити. Я вірю, що в такої поезії завжди знайдеться читач, який тулитиме її до серця і переїмається тими болями і радощами, що ними живе авторка. І хоча сьогодні такої поезії нелегко пробивати собі дорогу, бо її намагаються заглушити несамовиті голоси модерних письменників, вона вічна, як вічне небо над нами, спів жайворонка над пшеничними плесами, шепіт вітру у верболозах...

Коли людина щира, у неї завжди з'являються власні інтонації, свій голос, свій стиль, бо стиль, як сказав класик, — це людина. Бути людиною, залишатися людиною — це головне й визначальне для Тамари Севернюк.

*Людина не повинна
Починати своє життя
На колінах...
Аби згодом
Проливати кров
За те,
Щоб встати з колін...*

Усе частіше ловлю себе на думці, що мене цікавить письмо тільки досвідчених, збагачених життєвою мудрістю письменників. У моло-

дості здебільшого переважають грош, епатаж, бажання шокувати й поласкотати нерви читачам та іншим літераторам. Слушно зауважив відомий французький письменник А. Моруа, що найбільші шедеври світової літератури створили люди старшого віку десь після шістдесяти.

Звісно, одні розквітають раніше, інші — пізніше, тут шукати якоїсь закономірності важко, бо все, врешті-решт, вирішує талант. Талант — це крила. Є крила — і ти злітаєш.

Немає, то лиш марно махаєш руками... Кажуть: талант — це 99 % праці. Це так і не так! Якщо немає крил, то скільки б не махав руками, як би не обливався потом, нічого не вийде — не злетиш.

У збірці "Дотик безсмертника" розкрито щедре саяво люблячої, співчутливої і тонкої душі.

У кращих пейзажних віршах поетеса ніби не описує, а малює словами, створює вірші-доторки, вірші-натяжки, як старі японські майстри, що працювали на випередженні думки.

*Вітер бавиться березовим
листям —*

*Шерхит на віконному склі.
Осінь заглядає в кімнату —
Жовкне душа...*

Не випадково ця збірка проілюстрована роботами художниці Тетяни Хоменко. Її замальовки і картини майстерно й гармонійно доповнюють поетичний світ Тамари Севернюк, налаштовують нас на глибше прочитання і щемливіше сприйняття, хоча можуть також сприйматися як цілком самодостатні твори, в яких звучить своя музика.

"Дотик безсмертника" має незвичну структуру, бо, окрім поезій, тут вміщено есе письменниці й щоденникові записи. Перед нами постають "долі, якими так нас вразив світ, життєві драми, у котрих переплелися на марність надій та немарність віри. Саме в них — той дотик безсмертника, без якого всі наші прагнення — ілюзії, всі наші бажання — попел на ватрі буття" (за Оленою Логвиненко). В іменах це відбито так: Тарас Шевченко, Карл Брюлов, Ференц Ліст, Е. Григ, С. Єсенін, Ірина Вільде, Володимир Івасюк...

Естетично підготовлений читач матиме чимало насолоди, гортаючи сторінки цієї прози, і, безперечно, повертатиметься до них знову й знову.

● **Петро СОРОКА**, член міжнародного ПЕН-клубу, м. Тернопіль

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора, відділ соціальної тематики
Євген ГОЛИБАРД
229-49-47 (тел/факс)

Заступник головного редактора, відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
229-49-47

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
228-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
228-63-69

Літературний редактор
Олександра ТКАЧ
462-05-57

Відділ культури
Катерина ТАРЧЕВСЬКА
462-05-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
462-05-57

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
228-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
228-63-69.

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті "Преса України" у середу. Зам № 3301217

Загальний наклад — 34800

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.

НАСОЛОДА КНИГОЮ

Віллі БРЕЙНГОЛЬСТ.
Як я живий і здоровий з'явився на світ. — Львів: Свічадо, 2004, 116 с. (о).

Дотепний монолог немовляти у виконанні данського популяризатора знань про здоровий спосіб життя Віллі Брейнгольста, який принесе чимало задоволення майбутнім батькам. Крім того, заспокоїть вагітних жінок і допоможе їм не реагувати на "поради", які так щедро роздають охочі. Якщо ви вже

встигли запропонувати "гарне, зручне, мале, затишне, однокімнатне, з усіма вигодами житло, з окремим входом і виходом (...) для найму терміном на 9 місяців спокійному мешканцеві", то доведеться прислухатися до нього.

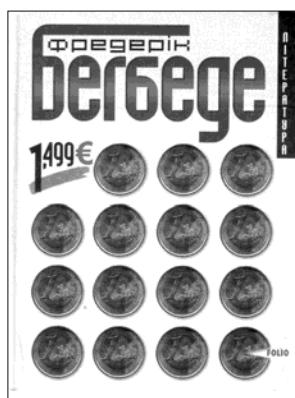
Мар'яна САВКА. Маріанна КІЯНОВСЬКА. Кохання і війна. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2002, 60 с. (о).

"Їхня книга наповнена безліччю фантастичних речей і предметів, які ні з чим

не можна сплутати і які просто зобов'язані були тут з'явитися", — написав у передмові до цієї книги Сергій Жадан. Їхня поезія наповнена війною й коханням, запахом і смаком губ, теплом рук, прохолодою поглядів. "Ми надто злі і надто нетерплячі / Рибалки слів (який прозорий ятр!)". / Мовчу до тебе, як дитина плаче, / Щоразу озираючись на матір" (М. Кіяновська). "Просто так сталося, просто між сном і війною / Просто відчув її, просто побачив спиною: / Дівчинка-підліток, стрижені чорні пасма..." (М. Савка). Поезія — відкриття. Відчинені двері для читача. Заходьте.

Фредерік БЕГБЕДЕ.
1,499 €. — Харків: Фоліо, 2004, 255 с. (п).

Найкращі твори світової літератури, видані харків'янами в серії "Літерату-

ра", хочеться мати у своїй бібліотеці кожному цінителю якісного читва. Уельбек, Зюскінд, а тепер і Бегбеде зі своїми "99 франками" — конвертованими в євро. Динаміка й захоплюючий сюжет. Для тих, хто прагне знайти своє місце у світі. Для тих, хто вже переконався, що гроші — це ще не все.

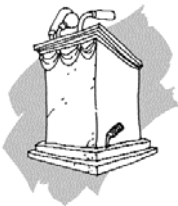
Украдена перемога: Хроніка мукачівської епо-

неї. — Мукачеве: Карпатська вежа, 2004, 200 с. (о).

Без коментарів. Хіба що ви — іноземець. Те, що було в цьому місті, знають усі. Чи знають? Мукачеве очима тих, хто там живе і працює. Погляд ізсередини. Чи, може, крик?

● **Марія КРИШТОПА**

ГЕОПОЛІТИКА

Саміт ГУУАМ, що відбувся в Кишиневі минулої п'ятниці, залишив у багатьох змішані почуття. З одного боку, начебто закладено міцні підвалини для подальшої ефективної взаємодії держав-учасниць (принаймні тих чотирьох, чії президенти взяли безпосередню участь у цьому заході) в таких важливих сферах, як економічна співпраця, включно зі створенням зони вільної торгівлі, між державами ГУУАМ; використання транзитного потенціалу, тобто забезпечення надійного транспортування енергоносіїв від Каспійського регіону до європейських енергетичних ринків; спільні зусилля у напрямку євроінтеграції; співпраця в гуманітарних галузях, зокрема освіти, культури, туризму, спорту тощо.

Очікувався прорив у подоланні сепаратистських конфліктів, що й досі створюють серйозні загрози регіональній стабільності й безпеці та перешкоджають демократичному розвитку країн-членів ГУУАМ. Йдеться про Карбахський (вірмено-азербайджанський), південно-осетинський та абхазський (на території Грузії) і, насамперед, — Придністровський (між Республікою Молдова (РМ) та самопроголошеною Придністровською Молдавською Республікою (ПМР)) конфлікти. З усіх чотирьох так званих "заморожених" конфліктів останній має найвищі шанси на позитивне розв'язання завдяки чинникам, що відрізняють його від інших. По-перше, цей конфлікт не має етнічного забарвлення, бо на території Придністров'я проживають такі самі етнічні групи, що й у решті Молдови (найбільша з них — молдовани складають близько 40 % населення, українці — 32 %, росіяни —

САМІТ ГУУАМ І СЕПАРАТИЗМ

24 %). По-друге, ПМР межує тільки з Україною і не має, на відміну від Абхазії та Південної Осетії, спільного кордону з Росією, що суттєво зменшує актуальність загрози приєднання сепаратистських територій до Російської Федерації.

Україна оголосила намір представити на саміті ГУУАМ власний план урегулювання Придністровського конфлікту. Але від самого початку ці наміри викликали більше питань, аніж позитивних відгуків, насамперед, тому, що вони розроблялися в режимі цілковитої секретності невідомо ким. Тому не дивно, що оприлюднений нарешті "секретний" український план викликав хвилю невдоволення громадськості Молдови й певне розчарування глав держав — учасників і спостерігачів саміту ГУУАМ. Хоча в ході саміту було зазначено, що це ще не сам план, а тільки головні принципи, на яких він має базуватися, — тепер уже відкриті для обговорення й узгодження всіма зацікавленими сторонами, — поруч із тим, прозвучала й заява, що остаточний план Україна представить

через три тижні. Перші "два кроки" полягають у тому, що Україна пропонує адміністрації Придністров'я створити необхідні умови для розвитку в регіоні демократії, громадянського суспільства та багатопартійної системи регіонального і загальнодержавного рівня. Далі пропонується найближчим часом провести вільні й демократичні вибори до Верховної Ради Придністров'я як представницького органу цього регіону Республіки Молдова. Третім кроком є заклик до ЄС, ОБСЄ, Росії, США та інших демократичних країн забезпечити, разом із Україною, контроль за проведенням вільних та демократичних виборів у Верховну Раду Придністров'я.

Питання — що це означає з огляду на реалії зміцненого сепаратистського режиму ПМР, який спирається і на власну армію та інші силові структури, і на все ще не виведені з території Придністров'я збройні сили РФ?

До цього треба додати, що текст запропонованих Україною "семи кроків" дещо відмінний від усної презентації цього документа Президентом Віктором Ющенком (згідно з повідомленнями ЗМІ, цей план був попередньо обговорений і узгоджений із президентом Румунії Траяном Бесеску). Так, у своєму виступі Президент України наголосив на тому, що "цей план буде сформований на базі **європейських стандартів і Конституції Молдови**". Якщо вважати цю фразу (відсутньою в опублікованому тексті) ключовою, то нелегітимний

уряд і адміністрація Придністров'я не можуть вважатися повноцінним суб'єктом переговорного процесу.

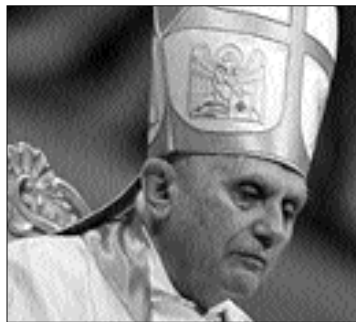
Ухвалена на саміті спільна Декларація обіцяє значно рішучішу й послідовнішу боротьбу з сепаратистськими анклавними країнами ГУУАМ, ніж то випливає з українських пропозицій. Наприклад, одне з принципових положень Декларації підкреслює важливість рішень Стамбульського саміту ОБСЄ щодо виведення російських військових та вивезення російської зброї з території Молдови та Грузії, і закликає всі країни-члени ОБСЄ максимально сприяти виконанню зобов'язань Росії згідно з цими рішеннями. Нічого подібного в українських пропозиціях не знаходимо.

Ці та низка інших суперечностей дозволяють припустити, що керівництво України ще не виробило єдиних уявлень щодо шляхів і механізмів розв'язання Придністровського конфлікту. За таких обставин брак об'єктивної "прозорості й відкритості" публічної політики у питанні, що має велике значення не тільки з точки зору іміджу й престижу нашої держави, а й безпосередньо для багатьох наших громадян та суспільних інститутів, загрожує самій можливості виконання Україною ролі справжнього регіонального лідера, що користується авторитетом та повагою інших, у чомусь слабших, партнерів. А підірив довіри до нової української влади створює перешкоду на шляху до спільної мети — прискореного процесу інтеграції в європейські та євроатлантичні структури.

● **Наталія БЕЛИЦЕР**, Інститут демократії ім. Пилипа Орлика

ПОДІЯ

КОНСЕРВАТОР У ДОБРОМУ ЗНАЧЕННІ

Минулої неділі 24 квітня відбулася інавгурація нового Папи Римського Бенедикта XVI.

Після смерті Івана Павла II, на другий день від початку засідань конклаву Йосип Ратцінгер був обраний Папою і взяв собі ім'я Бенедикта XVI. Як сказав новий Папа, це ім'я пов'язане з постаттю Бенедикта XV, великого миротворця за часів Першої світової війни.

Таїнство священства Йосип Ратцінгер прийняв із рук мюнхенського кардинала Фаульгабера 29 червня 1951 року. А вже 1953 року 26-річний Йосип блискуче захистив дисертацію про творчу спадщину Святого Августина. Поєднуючи душпастирську й наукову роботу, 1959 року Ратцінгер стає викладачем кафедри теології Боннського університету, а в 1966 році — головним експертом у питаннях догматичної теології в університеті Тюбінгена.

У березні 1977 року його призначено архієпископом Мюнхена, а в червні того ж року Папа Павло VI возвів його у сан кардинала.

Йосиф Ратцінгер очолював колегію кардиналів і Конгрегацію з питань віровчення. Знає 10 мов і має 8 докторських ступенів із теології та філософії. Є автором численних публікацій. Був головним радником із богословських питань Папи Івана Павла II. Автор аналітично-богословської праці "Звіт про віру", який описує стан віри в сучасному світі. 16 квітня ц. р. майбутньому Папі виповнилося 78 років.

Діяльність кардинала Йосифа Ратцінгера як префекта Конгрегації з питань віровчення і його перші слова як Папи Бенедикта XVI свідчать про те, що він триматиме консервативну лінію розвитку Церкви. Адже, згідно з навчанням нового Папи, Церкві доручено зберігати (лат. *conservare* — зберігати) одвічні цінності. Церква служить світу, подаючи об'єктивні норми розпізнання добра і зла. І саме це завдання має намір рішуче відстоювати новий Папа Римський Бенедикт XVI.

● **о. Костянтин Морозов**, Католицький медіа-центр

КОНФЛІКТ

З 14 квітня 2005 року представники "Форуму порятунку Києва", а також інших громадських організацій пікетують столичну міськдержадміністрацію, а в деяких випадках навіть блокують її роботу. Громадськість вимагає відставки мера Олександра Омельченка, а також інших представників місцевої влади, які, на думку пікетників, проводять неефективну земельну політику в місті. Зокрема йдеться про корупцію і порушення законодавства при виділенні землі під різні будівельні проекти. Вже протягом тривалого часу мешканці Києва блокують будівництво близько 70 об'єктів у місті, а також пікетують столичну мерію, вимагаючи скасувати рішення місцевої влади про виділення землі під забудову. Наслідком цього стало рішення міськради про створення комісії, що розглядатиме всі конфліктні ситуації. Однак це не задовольнило протестантів, які стверджують, що міська влада своєю земельною політикою створила "житлову пірву

КИЇВ У БЛОКАДІ

на 4 покоління вперед". З-понад мільйона квадратних метрів житла, що будується в Києві, лише 5—10 % квартир замовники передають місту, приховуючи при цьому від 50 до 400 і більше відсотків прибутку. Бюджет міста втрачає, за деякими підрахунками, від 2 млрд. грн., а це додатково близько мільйона квадратних метрів для черговиків, тобто для 140 тисяч сімей киян, які стоять у черзі на отримання квартири. Таким чином, за існуючої земельної політики, щоб задовольнити навіть сьогодняшню житлову потребу пересічних киян, потрібно близько 120 років. Саме це не влаштовує мешканців міста.

З іншого боку, про загрозу інвестиційному клімату столиці говорили представники Асоціації інвесторів будівництва. Зокрема

Олег Полохайло на прес-конференції зазначив: "Брак прозорих і ефективних механізмів при затвердженні проектів будівництва викликає постійні протистояння органів місцевої влади та окремих груп мешканців столиці. Ситуація настільки гостра, що сьогодні майже кожен проект будівництва в Києві натрапляє на негативну реакцію з боку місцевих мешканців та новостворених громадських орга-

нізацій. Наслідком цього є хаотична відміна або ж призупинення Київською власних рішень у порушення багатьох норм чинного законодавства, нанесення мільйонних збитків компаніям-інвесторам, а також громадянам, що вклали заощадження в купівлю ще не побудованих квартир. За такої ситуації страждає не лише бюджет держави та міста, а й пересічні громадяни через штучне зростання ціни на житло на первинному й вторинному ринках. Інвестиційний клімат погіршується через неефективні, непослідовні дії міської влади. Загострюється проблема браку житлової площі для переселення людей з аварійних та старих будинків, час експлуатації яких вийшов. Ми не можемо зупинити процеси інвестування та урбанізації, встановлювати мораторії. Це шлях у нікуди. Ми повинні навчитися жити по-новому, коли питання вирішуються не через хабарі, а через узгодження інтересів, у першу чергу, з громадою".

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

ХТО Є ХТО

Нічого, крім подиву та обурення, дії донецького губернатора Вадима Чупруна не викликають. Особливо це стосується кадрової політики. Призначення заступником голови облдержадміністрації Бориса Адамова свідчить лише про одне: в Україні з'явилася незалежна "Донбасівська республіка". Губернатор Вадим Чупрун із дня на день може подати заяву про вступ до Партії регіонів. Та навіть без того друг Туркменбаши зробив для сепаратистів немало послуг, коли своїм заступником призначив одного з лідерів обласних "регіоналів" Бориса Адамова, який довгий час керував Ворошилівським районом Донецька, де знаходиться й центр міста з усіма адміністративними установами області. Під час його "правління"

НЕЗАЛЕЖНА ДОНБАСІВСЬКА РЕСПУБЛІКА?

неодноразово виникали скандали, пов'язані з корупційними діями райвиконкому, який він очолював. Наприклад, у 2002—2003 рр. двох його заступників звинуватили в корупції. Ходили вперті чутки про причетність до справи й самого Бориса Ісаєвича, але, незважаючи на це, 2003 року, після того, як посаду голови облради (замість Януковича) обійняв Анатолій Близнюк, Адамов стає його заступником і керівником апарату облдержадміністрації. Саме він розставляв кадри керівників в області, які потім успішно фальсифікували вибори.

До речі, Борис Адамов, не дивлячись (чи навпаки — зважаючи) на статус високого держслужбовця, є опікуном сімейного бізнесу,

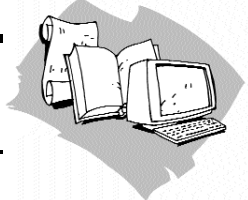
що розростається в Донецькій області в обхід законодавства і вільної конкуренції. За інформацією місцевих ЗМІ, це — фірма "Майдан" на проспекті Горького та інші підприємства. Будівництво бізнес-центру на вулиці Красноармійській теж патрує пан Адамов. Син Адамова — серед головних фігурантів скандалів із незаконним відведенням землі під забудову різних комерційним структурам тощо. Таких об'єктів виявлено сім. Два з них очолює згаданий син новопризначеного заступника губернатора Олександр Адамов, він же — один із лідерів молодіжного крила Партії регіонів. Земля, в основному, виділялася під час перебування на посаді голови Ворошилівського райвиконкому Бориса

Адамова. До речі, одне з будівництв — на вул. Щорса, 13 — уже призвело до того, що житлова п'ятиповерхівка потрапила до списку аварійних.

Що ж до кадрової політики Адамова, то вона спрямована на збереження посадовців, що представляли стару владу. В Шахтарському районі новий губернатор області Чупрун із допомогою новопризначеного заступника намагається зберегти при владі тих керівників, що найбільше відзначилися у порушеннях законів не лише під час виборів, але й задовго до них. Так, усунутий Президентом Ющенком із посади голови райдержадміністрації Володимир Коба продовжує керувати районом. Нагадаю, що міжнародні спостері-

гачі зафіксували немало порушень під час виборчої кампанії у Шахтарському районі, і найчастіше в них фігурували пан Коба та його сподвижники, голова Шахтарської районної ради пані Ткаченко... А щоб зберегти потрібну людину, задумали рокіровку. На посаду голови райдержадміністрації "нова" обласна влада от-от призначить голову сільськогосподарського підприємства ООО "Луч", що в селі Ровное, пана Нахотова. Коба ж стане його першим заступником. До речі, Нахотів знаменитий тим, що своє господарство довів "до ручки". Тож замість розслідування злочинів скомпрометованих представників старого режиму в Донбасі утверджується беззаконна й авторитарний режим представників місцевого сепаратизму.

● **Віктор ГЕВАРІН**

ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
п. Віктору ЮЩЕНКУ

ЗВЕРНЕННЯ VII з'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

26 червня 1992 року Всеукраїнський Православний Собор у Києві, керуючись Апостольськими правилами та законодавством України, проголосив утворення Помісної Української Православної Церкви Київського Патріархату як правонаступниці давньої православної Митрополії Руси-України та припинив дію неканонічного акта 1686 року про підпорядкування Київської Митрополії Московській патріархії.

Українська Православна Церква Київського Патріархату утворювалася на згаданому вище Соборі, крім того, з благословення московського Патріарха Алексія II, даного Митрополиту Київському і всієї України Філарету патріаршою Грамотою від 27 жовтня 1990 року, яка проголошувала: «...быть отныне Православной Украинской Церкви независимой и самостоятельной в своём управлении, а Вам (митрополиту Філарету — авт.), единогласно избранному 9 июля 1990 года Епископатам Украинской Православной Церкви Её Предстоятелем».

Однак Патріарх Алексій II виявився не лише відступником від своєї Грамоти, а й організатором розколу Православної Церкви в Україні. Освячений Патріархом Архієрейський Собор УПЦ, що відбувся в Харкові 27 травня 1990 року, усунув Митрополита Філарета від виконання обов'язків Предстоятеля Церкви із «...забороною в священнослужінні». Новим Предстоятелем УПЦ було обрано керуючого справами Московської Патріархії митрополита Ростовського і Новочеркаського Володимира (Сабодана), який не входив до складу українського єпископату.

У зв'язку з цим Рада у справах релігій при Кабінеті Міністрів України Заявою від 29 травня 1992 року та Президія Верховної Ради України Заявою від 15 червня 1992 року не визнали правомочними рішення Харківського Собору УПЦ як такого, що був «...проведений із порушенням Статуту Української Православної Церкви».

У цей доленосний для України час ми, делегати VII з'їзду ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка, звертаємося до Вас, велимишановний Вікторе Андрійовичу, з проханням:

— ініціювати на рівні Вселенської Патріархії визнання Української Православної Церкви Київського Патріархату як такої, що утворилася та діє на канонічних правових засадах;

— сприяти об'єднанню УПЦ КП, УПЦ МП, УАПЦ в єдиній Помісній Українській Православній Церкві, чим раз і назавжди припинити роз'єднаність українського суспільства за релігійною ознакою.

Від VII з'їзду «Просвіти»

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

ОБРАНИ

1. Буравський Микола — директор і художній керівник академічного театру фольклору «Берегиня»;
2. Василяшко Василь — поет, член НСПУ;
3. Гайдамака Анатолій — народний художник України;
4. Герасименко Василь — заступник начальника Головного управління освіти і науки КМДА;
5. Лаголюк Василь — кандидат історичних наук, голова Коломийської «Просвіти»;
6. Головатий Микола — професор МАУП;
7. Голота Любов — письменниця, головний редактор газети «Слово Просвіти»;
8. Горбачук Іван — професор Київського педагогічного університету ім. М. Драгоманова;
9. Горинь Михайло — голова УВКР;
10. Гоян Ярема — письменник, директор видавництва «Веселка»;
11. Гнаткевич Юрій — народний депутат України першого скликання;
12. Гук Микола — головний редактор газети «Нація і держава»;
13. Драч Іван — поет, народний депутат України;
14. Жигун Олександр — художній керівник хору «Почайна»;
15. Качан Анатолій — поет, член НСПУ;
16. Клічак Василь — поет, директор Видавничого центру «Просвіта»;
17. Ліховий Ігор — директор Національного Канівського заповідника ім. Т. Шевченка;
18. Ломачук Дмитро — директор ТУ «Просвіта»;
19. Лупій Олесь — письменник, секретар НСПУ;
20. Мандзюк Василь — головний редактор інформаційного відділу радіостанції «Голос Києва»;
21. Масенко Лариса — профе-

СКЛАД ЧЛЕНІВ ГОЛОВНОЇ РАДИ, ОБРАНОЇ ДЕЛЕГАТАМИ VII З'ІЗДУ «ПРОСВІТИ»

- сор Києво-Могилянської Академії;
22. Нестерчук Микола — відповідальний секретар ВУТ «Просвіта»;
23. Погрібний Анатолій — професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, голова Київської організації НСПУ;
24. Пономарів Олександр — професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка;
25. Філіпчук Георгій — голова Секретаріату КУІНУ;
26. Скуратівський Василь — письменник, редактор журналу «Берегиня»;
27. Ющук Іван — професор Київського міжнародного університету.

До складу Головної Ради входять усі голови крайових об'єднань «Просвіти».

Контрольно-ревізійна інспекція

1. Голобуцький Ігор — кандидат економічних наук;
2. Оцун Микола — член Національної спілки майстрів народного мистецтва;
3. Черняхівський Олексій — головний інженер «Київфундамент-спецбуд».

Павло Мовчан веде засідання Головної ради

УХВАЛА

VII з'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка щодо проблеми визнання ОУН і УПА воюючою стороною на боці українського народу під час і після Другої світової війни

Перемога Помаранчевої революції в Україні уможливила повернення нашої держави до національного шляху розвитку.

Одним із важливих кроків, що суттєво посприяв би розбудові України як національної демократичної держави Українського народу, утвердженню громадянського миру та злагоди в суспільстві, стало б прийняття Верховною Радою Украї-

ни Закону, згідно з яким Організація Українських Націоналістів та Українська Повстанська Армія, що вели нерівну боротьбу на два фронти — проти німецько-нацистських та московсько-більшовицьких окупантів України, — мали б бути визнані як воююча сторона на боці Українського народу у Другій світовій війні, а воїни ОУН і УПА мусять мати рівні права з бійцями Червоної Армії, користуючись усіма належними ветеранам війни пільгами.

Прагнучи утвердження справедливості, ми виступаємо також за визнання воїнів «Поліської Січі», Дивізії Січових Стрільців «Галичина», Першої Української Дивізії Української Народної Армії та інших патріотичних військових угруповань як борців за волю України і так само переконані в необхідності надання їм рівних прав із червоноармійцями-визволителями України.

Одночасно вважаємо за необхідне переглянути статус учасників Великої Вітчизняної війни щодо осіб, які, діючи в загонах НКВД, МГБ, СМЕРШу та інших більшовицьких формувань, вчинили злочини проти українського народу: позбавити їх статусу осіб, що ма-

Леонід Філонов і Володимир Семистяга — голови Вінницького та Луганського об'єднань

ють особливі заслуги перед Батьківщиною, та відповідних пільг.

Просвіт'яни України вимагають від депутатів Верховної Ради України прийняти Закон, який би відновив справедливість щодо всіх учасників визвольної боротьби за волю українського народу. Переконані, що таке рішення посприяло б швидшому примиренню всіх, хто у важкі буремні воєнні роки захищав від усіх окупантів рідну українську землю, та їхніх нащадків.

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

Марія Олійник

«Нас багато, нас не подолати»

Світлана Орел, голова Кіровоградської «Просвіти»

ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
п. ВІКТОРУ ЮЩЕНКУ
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРОВІ УКРАЇНИ
п. ЮЛІЙ ТИМОШЕНКО
ГОЛОВІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ
п. ВОЛОДИМИРУ ЛИТВИНУ

ЗВЕРНЕННЯ

Верховна Рада України всупереч усталеній традиції та волі більшості українців 2 вересня 1993 року прийняла Постанову № 3423-12 «Про паспорт громадянина України і свідоцтво про народження», якою вилучила графу «національність» у згаданих документах.

Як наслідок — у свідоцтві про народження не вказується національність батьків і, отже, новонародженої дитини.

Українці, предки яких віками боролися за збереження своєї національної ідентичності й мови в багатонаціональному оточенні, за свою державність, отримавши незалежність, втратили національну ознаку.

Ми, делегати VII з'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, виявляючи волю більшості громадян України, пропонуємо Вам, пане Президенте, ініціювати скасування Верховною Радою України Постанови № 3423-12 від 02.09.1993 року як такої, що принижує національну гідність українців та представників інших національностей.

Від VII з'їзду «Просвіти»

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

ПОГЛЯД

Нещодавно в одній зі статей про США я написав, що вважаю себе другом цієї країни, чим спровокував напади іронії у різних людей. “Привіт, друг Америки, — щоранку каже один із моїх критиків. — Що тебе в ній зацікавило? Примітивна і тупа країна. В одному Парижі вдесятеро більше того, що варте уваги, не кажучи про всю Європу”. Це, так би мовити, туристський погляд. Поважна пані зітхає: “Так, звичайно... могутня держава. Але ж — хіба ви не розумієте? — вся Америка — то шалені єврейські гроші”. Намагаюся говорити, що шалені гроші є лише безнаціональним еквівалентом шаленої кількості технологій і товарів, які хтось виробляє і споживає. Якщо самих американців не хвилює “єврейський капітал”, то чого б ото нам перейматися їхніми проблемами? Колега по інституту категоричний: “Вони там із жиру казяться. І взагалі — бен Ладен це я!” З нього такий бен Ладен, як із мене Фаня Каплан, але настрої частки української людності він (як і інші мої опоненти) віддзеркалює точно. По суті, йдеться про такі засадничі матерії, як культура, капітал і політика, а вони завжди варті дискусії. Для початку скажу, що під час виступу Президента України в Конгресі США я (вперше за останні 10 років!) не почував сорому ні за нашого найвищого посадовця, ні за державу, ні за себе... Річ не в тім, що — сидячи чи й стоячи — аплодували конгресмени, річ у тім, що аплодував я. Ця подія стрімко відійшла з газетних шпальт, але хочеться вірити, що не в забуття, а в історію. Те, що відбулося, сприймаю особистісно ще й тому, що на правах екскурсанта сюди-туди мандрував приміщенням американського Конгресу, не оминувши й зали для засідань. Уявляєте, пані та панове, таку екскурсію в нашій ВР?

МІСЦЕ НА ГЛОБУСІ

Економічні й суспільно-політичні кондиції України перебувають на астрономічній відстані від західних стандартів. За нами уважно стежать експерти (економісти, правники й соціологи), а їхні висновки цікавлять не лише політиків, а, насамперед, тих, хто міг би нас кредитувати чи ризикнути на інвестиції. Стежать, зрозуміло, не лише за нами. На графіку бачимо позиції 175 країн (кожна точка — країна) в координатах “верховенство закону — контроль за корупцією” (джерело інформації: <http://www.worldbank.org/wbi/governance/datasets.htm>). Йдеться про експертні бали від -2,5 (“дуже погано”) до +2,5 (“дуже добре”). Нульовий бал є межею між країнами “хорошими” і “поганими”. Україна посідає не найкраще місце навіть серед останніх. Дистанція від нас до США катастрофічна (не кажучи вже про 12 країн, які випереджають саму Америку). А до Іраку й Сомалі (дві точки в жалюгідному куті на перетині координат) нам удвічі ближче, ніж до країн НАТО. А якщо йдеться не про обидві координати, а про показник “контроль за корупцією” (горизонталь), то я і ви, панове, тим сомалійцям рідня. Утім, не лякайтеся, бо корупційне братство об’єднує лише наших та їхніх чиновників. Антикорупційні гасла нової влади матимуть (і вже мають) безліч прихильників, скажімо, серед читачів “Слова Просвіти”, — і купу тихих саботажників чи горластих скоробагачків, які “таких” газет не читають. На мітингах їх підтримує “біомаса” (перепрошую за дикий термін, але не я його вигадав), яка готова сьогодні стелитися під ноги Ахметкіса чи Шуфриковича з тим орґеастичним захватом, з яким учора стелилася під комуністичних

вождів. “Ми не раби”, — читали вони з букварів, але букварі обдурили, відібравши людський і залишивши роєвий мурашиний розум!

Позитиви й негативи геополітичної однополярності світу викликають багато дискусій — у тому числі в самій Америці. П. Б’юкенен, колишній претендент на посаду пре-

Вступити до Євросоюзу складніше, ніж до НАТО, бо членство в ЄС має змінити майже кожний аспект законодавства України. У політичному сенсі атлантичний пакт є організацією більш “вузькою”, ніж ЄС, отже, — більш чіткою. Сюрреалістичне формулювання Єврокомісії про те, що двері Європи “ані відкриті, ані закриті” для нас, віддзеркалює не проблеми України, а проблеми ЄС. Водночас завдяки Бушу та Ющенку питання про наш вступ до НАТО міцно укріпилося на порядку денному (і в певному сенсі поставило питання про особистий престиж президента США). Вашингтон поклав карти на стіл — чим відповість Європа?

РОЗУМ І ВОЛЯ

Чи вважаєте ви, панове, вищих мавп розумними тваринами? Так, відповідь більшість, тому вони й “вищі”, що мають інтелект. А чи погодитеся ви з тим, що розумною є мурашка? В одній із близьких до екватора країн я мав нагоду спостерігати за широкою, довгою і розгалуженою стежкою у траві, якою мурашва бігала на полювання і поверталася додому з чимось їстівним. Так ось: на цій трасі мурашки дотри-

тичні тонкощі. У нашій лектурі словом “уявний” позначаються і “той, що не існує в реальності” (вымышленный, virtual), і “той, що реально існує в уяві” (воображаемый, imagined). Повертаючись до тези Б. Андерсона про те, що нації відрізняються за способом уявлення про себе, мусимо визнати, що українська (політична) нація сьогодні гарячково вібрує в координатах virtual та imagined. Це — не виняткова ознака українців. Про що зокрема свідчить давня (і, загалом, дискусійна) класифікація Гегеля, який поділяв нації на “історичні” (imagined) та “неісторичні” (virtual). Ідеологічні зрушення, пов’язані з розпадом СРСР, і спричинені цією

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Президент України	3,0	3,3	4,0	3,4	3,0	3,1	3,2
Президенти США	7,6	6,8	7,6	7,7	6,1	4,9	4,6

подією економічні негаразди спровокували в значної частки нашої людності апатію і почуття атомізації (нечіткість у розумінні спільних завдань, слабкість державницьких позицій). Росія — чи Захід? Державна мова — чи двомовність? “Реальна економіка” — чи “тінь”? Єдина помісна православна церква чи згубна багатоконфесійність? За таких умов важко покладатися на інтелект, щоб прискорити вихід України з суспільної та економічної кризи. Злиденна людина з розірваною свідомістю, з

зум людства, яке відверто не раз і не два демонструвало радше схильність до ідіотизму... але, як відомо, contra spem spero. Хочеться, щоб остання шана, яку людство засвідчило біля труни Івана Павла II знаменувала не кінець об’єднавчих зусиль понтифіка, а їхній новий етап. Світ стає кращим, — якщо не кращим, то принаймні розумнішим. Усупереч Достоевському, маю сумніви, що нас врятує саме Краса, і ставлю, передовсім, на Розум. У такому контексті цікавими є оцінки, що їх дають наші громадяни президентства України та США (“Українське суспільство 1994—2004: соціальний моніторинг”, Київ, 2004). Респонденти відповідали на запитання:

“Яку оцінку Ви дали б діяльності Л. Кучми (Дж. Буша, Б. Клінтона), якщо 1 — найнижча, а 10 — найвища оцінка?” Середній бал дає багато приводів для смутку.

Хоча війна проти Іраку істотно зіпсувала репутацію заокеанського очільника (“катюзі по заслугі”), наш недолугий “гарант” поступився йому настільки, що зі своїми “тройками” в історію не стільки ввійде, скільки “влипне”. Зауважу, що йдеться про опитування у всіх регіонах — у тому числі й тих, які важко запідозрити в надмірних симпатіях до Заходу назагал й до США зокрема. Чи буває взагалі розумною поведінка президентів під час не ними спровокованих криз? На щастя — буває: згадаймо Рузвельта в період “великої депресії”, яка буквально топтала економіку США. Проте передумовою цього були усталені традиції політичного менеджменту в тому середовищі, з якого вийшов найвищий посадовець. В. Ющенко має величезну перевагу над Л. Кравчуком і Л. Кучмою, бо, на відміну від останніх, ніколи не був компартійним бонзою.

Мусимо усвідомлювати, що поїздки Президента до США і Польщі стали завершальними діями “помаранчевого параду”. Свята скінчилися. Маємо проблеми з цінами на бензин, соларку та м’ясо, маємо намети “синьо-білих” у Маріїнському парку. Це “нормально” в тому сенсі, що інакше не буває. Eam vir sanctus et sapiens sciet veram esse virtutem, que salva fide et integra dignitate parabitur, казали в древньому Римі: муж праведний і мудрий вважає справжньою лише ту перемогу, до якої спричинилися істинна чесність і незаплямована гідність. Водночас деякі події довкола і всередині того конгломерату персон, який ми називаємо “новою владою”, свідчать, що Президент має надмірну схильність до толерантності й довіри в тих випадках, у яких потрібні прискіпливість, безкомпромісність і рішучість.

Енергійніше, Вікторе Андрійовичу! Не бійтеся наступати на соціалістичні мозолі. Зрештою, не анархізм Махна і не самовпевненість Петлюри, а солоденький соціалізм Грушевського й Винниченка спричинилися до загибелі УНР. Якщо ця теза надто загальна, звернемося до конкретики. Міністр-соціаліст тов. Ніколаєнко оголосив про свої наміри запровадити ОБОВ’ЯЗКОВУ дитячу повинність на відвідання дитячих садочків. Це — типовий “мурашиний” підхід до проблеми виховання. Якщо ви, пані та панове, забули про першоджерело такої педагогіки, то перечитайте “Маніфест комуністичної партії” — одну з найпаскудніших книжок, яку мені будь-коли доводилося тримати в руках.

● **Володимир ВОЙТЕНКО,**
професор

НОТАТКИ ПОМІРКОВАНОГО ОПТИМІСТА

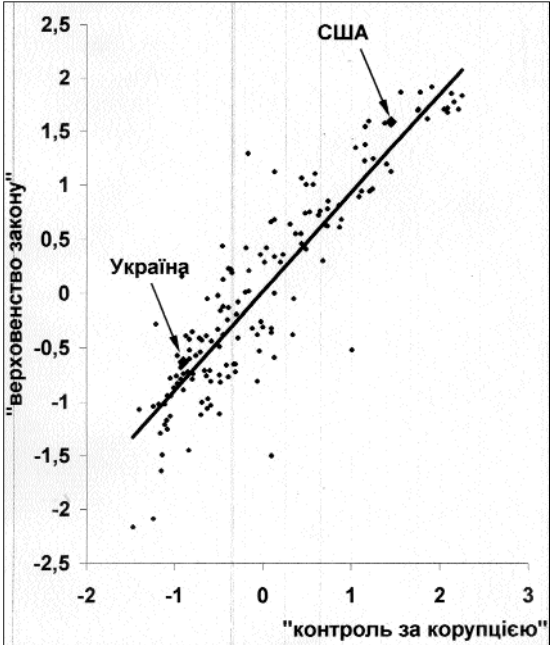
зидента, назвав свою книгу вельми красномовно: “Америка — республіка чи імперія?” Натомість багато політиків і політологів саме в існуванні єдиної світової потуги вбачають гарантію стабільності. Якщо йдеться про теорію, то жодна складна система не буде стабільною, не маючи — як мінімум — двох регуляторів. Таких, скажімо, як два нерви, один з яких прискорює, а інший уповільнює роботу серця. Вашингтон зловживатиме своєю глобальною “єдиністю”, як зловживала б нею і Москва. Але в першому випадку йдеться про державу, яка принаймні для своїх громадян вибудувала ефективну економіку й дієву демократію, а у другому — про православно-бюрократичну імперську гикавку. Українська “двоветорність” — ніщо інше, ніж намагання з лівого боку об’їхати дерево лівою лижею, а з правого боку — правою. Мусимо брати до уваги об’єктивні причини такої акробатики, але не виграємо нічого, навіть заплющивши очі перед тим “деревом”.

І тут мусимо повернутися до розмови про НАТО. Чи можна вважати, що стосунки Росії з альянсом тісніші, ніж те, чого домоглися ми? Безумовно, так. Чи переймаються США та їхні союзники порушенням прав людини, несвободою слова і корупцією в Росії? Безумовно, ні. Чи купила Росія чоту індульгенцію своєю участю в “Антитерористичному інтернаціоналі”, який ліквідував Талібан і завдав серйозного удару по “Аль-Каїді”? Безумовно, так. Чи продали західні демократії маленьку Чечню за свої глобальні інтенції? Безумовно, так. Америка і НАТО — увійшли в період організаційної, політичної та моральної кризи. Особливі позиції ФРН і Франції щодо військової акції в Іраку є лише одним із віддзеркалень цього — будуть також інші. Але... Років за 5 (а мо’, за 3). Україна (коли — чвалом, коли — рачки) вибереться за межі сірої зони і стане повноправним учасником системи колективної безпеки.

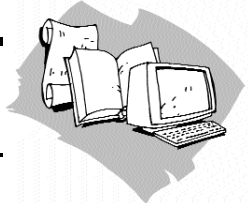
мувалися правостороннього руху майже так чітко, як авта на Хрещатику. Інтелекту як здатності до пізнання, узагальнення і абстракції Бог і Дарвін цим симпатичним трудоголікам не дали, але їхній колективний розум як соціально доцільна форма індивідуальної поведінки не викликає сумніву. Зрозуміло, в тих (і лише в тих) межах, які потрібні для виживання та будівництва мурашника. Не мало — але й не забагато.

Вважається, що всі коректно сформульовані наукові, інженерні або технологічні ідеї рано чи пізно реалізуються. Це правда (згадаймо Леонардо да Вінчі чи Жуля Верна). Але — реалізуються вони ні рано, ні пізно, а якраз тоді, коли перетнуться передумови їхньої реалізації та суспільне “замовлення” на її наслідки. Стабільність кризового суспільства — загибель. Повільне (еволюційне) виповзання з кризового стану — дорога у Третій Світ. Ефективний вихід із кризи — ривок. Майбутнє нації творять Воля, Інтелект, Мужність, Етика. Інтелектом Бог України не обділив, але як набратися мужності і відродити волю? Саме волювий потенціал (а не держава, яка є лише його організаційним втіленням), саме спільна ідея та спільні цінності можуть забезпечити об’єктивні та суб’єктивні передумови формування, існування і розвитку нації, її колективного розуму.

За визначенням Б. Андерсона, нація — це уявна політична спільнота, в якій меншість не знайома з більшістю, проте сукупний образ спільноти живе в уяві кожного. Маємо взяти до уваги деякі лінгвіс-

невизначеною системою цінностей, із наполовину загубленою історичною та культурною пам’яттю, з розмитими поняттями про праведність, правильність і правдивість, — чи може така людина мати вагомий інтелектуальний потенціал, дієвий колективний розум? “Так!” — відповів Майдан. Спільний вектор наших зусиль має продукувати нові поняття й цінності, нову громадянську свідомість, нових акторів на політичній, соціально-економічній і соціокультурній арені. Питоме “євразійство” чинить шалений спротив кожному з трьох напрямків сучасного розвитку світової спільноти, які — попри всі їхні вади — надовго визначатимуть обличчя цивілізації. Це, по-перше, перехід від протистояння до діалогу, партнерства і консенсусу. Це, по-друге, глобалізація, міждержавна й міжнародна кооперація зусиль і ресурсів. Це, по-третє, створення єдиного інформаційного поля, найкращі (і найгірші) потенції якого уособлює Інтернет. У майбутньому людство матиме не менше проблем, ніж мало їх у минулому, але це мусять бути ІНШІ проблеми, не пов’язані з війнами, голодом чи хворобами. Наша надія — сукупний ро-

ЕКСКЛЮЗИВ

— **Пане редакторе, постійні слухачі радіо “НАРТ” уже усвідомлюють, що Кирило Булкін — це не лише особистість, а й певне відображення нового явища в нашому радіопросторі. Але звідки Ви в ньому з’явилися і з якої професії?**

— Мені важко назвати якусь одну характеристику моїх фахових і нефахових інтересів, яка б спонукала до радіотворчості. Розмаїття професій і робіт, що ними займався, якось логічно привело мене до мікрофона й до всієї тієї величезної сфери творчості, яка з мікрофоном пов’язана.

По закінченні фізичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка я певний час займався наукою, вчився в аспірантурі Інституту теоретичної фізики, але, на щастя, швидко полишив це заняття задля мистецтва...

— **Проте фізика має пряме відношення до розповсюдження радіохвиль. І мабуть звідти “Чесна хвиля — Радіо “НАРТ”?**

— Хіба що. Хоча в мене тоді була інша спеціалізація — молекулярна фізика. У кожному разі, я радий, що зараз не займаю чужого місця в науці.

— **Отже, Ви — головний редактор. А перед головним треба схилити голову і запитати: що означає “НАРТ”?**

— У цій назві немає нічого романтичного, бо це — Незалежна Асоціація Радіо і Телебачення. Півроку тому “НАРТ” змінив власника й перетворився на “Чесну хвилю”, але умовою ліцензії було збереження назви.

— **Пане Кириле, який радіус дії “Чесної хвилі”, яку територію вона охоплює?**

— Наразі, ми охоплюємо своїм сигналом п’ять міст із околицями й передмістями: Київ — на частоті 70,4 МГц, Харків — 73,8 МГц, Одеса — 68,4 МГц, Краматорськ — 68,1 МГц, Вінниця — 70,4 МГц. Якщо, наприклад, візьмемо Краматорськ, то радіус поширення нашого мовлення охоплює також міста Слов’янськ, Дружківка, Костянтинівка, Красний Лиман, — значну частину Донецької області.

— **Це чудова нагода, щоб правильно інформувати мешканців того специфічного регіону. А хто слухає Радіо “НАРТ”? Які теми викликають найбільший відгук у радіослухачів?**

— Оскільки Радіо “НАРТ” — розмовне Радіо, тобто таке, де перевага надається передачам на актуальні теми і в яких беруть участь радіослухачі, а музика слугує лише тлом...

— **...найпоказовішим тут є Ваш традиційний фірмовий цикл передач “Розмови про важливе”...**

— ...і тому наші слухачі — це, передусім, люди освічені, небайдужі до того, що діється в Україні, соціально активні, середнього і старшого віку.

— **Тобто можна намалювати портрет слухача Радіо “НАРТ”: патріотично налаштована особистість із розвинутим інтелектом, працездатного віку і здатна брати на себе відповідальність?**

— Так, але нас слухають також багато пенсіонерів, котрі не в змозі читати пресу і для яких, як вони стверджують, “НАРТ” — широке вікно в сучасний світ.

— **Як реагують слухачі на Ваші передачі, які зауваження і пропозиції Вам найчастіше доводиться чути?**

— Звісно, є різні думки. Переважна більшість — це десь до 90 відсотків наших слухачів — дуже схвально відгукуються на наші висилання. Як нам написав один професор із Харкова, — “Ваші передачі допомагають нам почуватися Українцями”.

Трапляються відгуки обурливі, критичні, саркастичні. Дехто зазначає, що наші передачі — це якісь “помаранчеві” жахи, що після таких програм хочеться закрити очі й не відкривати на ті жахи, що, на думку таких радіослухачів, діються в Україні, й що Радіо “НАРТ” є частиною цього жакливого.

Вважаю, що це цілком нормально. Громадяни отримали право на висловлення власної думки, що є підтвердженням факту демократії, свободи, плюралізму.

Щодо зауважень, то нам часто телефонують щодо музики, зокре-

думку, це прекрасний винахід: давати слухачеві дуже багато гарної літератури і гарної лексики. Хто готує сітку мовлення і відповідає за її наповнення? На підставі яких критеріїв?

— За сітку та її наповнення (крім музики) відповідаю я. Головні критерії — насичення передачі актуальним матеріалом, до якого найбільше тяжіє сьогодення потреба, попит, бажання свідомого слухача. Якщо, звичайно, цей матеріал має національно-демократичний, побудовний, моральний характер.

У кожному разі, суто розважальні передачі й теми ми не вважаємо головними. А тому радше запрошуємо до мікрофона кваліфікованих фахівців, серйозних дослідників і знавців соціальної проблематики.

Звичайно, легка музика і гарні

застосування ще однієї професії, яка мені дуже близька; це — театральна. Тобто я намагаюсь акторськими прийомами донести до слухача художні й публіцистичні тексти, які вибираю з архівних матеріалів, літературних творів, сучасних публікацій.

— **Які теми останнього часу у Вашій фірмовій передачі “Розмови про важливе” викликали найбільший резонанс у слухачів?**

— Великий інтерес ми спостерігаємо практично щодня. Можу згадати недавно передачу про пенсійну реформу. Телефони стали гарячими від дзвінків радіослухачів, двогодинна передача пролетіла, як птах, а директор недержавного пенсійного фонду, котрого ми запросили до мікрофона, сидів стомлений від напруженої роботи.

Велику зацікавленість викликали у слухачів передачі за участю

— **У передачах Радіо “НАРТ” ми чуємо чисту, вишукану, літературну українську мову, причому навіть у новинах. За рахунок чого це досягається?**

— На новинах у нас працює, переважно, здібна творча молодь — студенти Інституту журналістики. Вони самі готують матеріали й самі їх читають перед мікрофоном.

— **Чи не могли б Ви нагадати їхні прізвища, щоб наші читачі звернули на них увагу і, можливо, поділилися своїми враженнями?**

— Звичайно. Це — Ірина Станіславська, Юлія Москаленко, Наталія Прокопанич і Олександр Романюк. Також чудово працюють наші репортери — Тетяна Ярмошук і Тарас Хуторний.

— **Натомість інтерактивні передачі у Вас ведуть журналісти, скажемо так, середнього віку?**

В ЕФІРІ — РАДІО «НАРТ» ЧЕСНА ХВИЛЯ

На сторінках “Слова Просвіти” наші читачі майже постійно обговорюють тему засмічення нашого інформаційного простору чужорідною продукцією, часом відверто антиукраїнського, ворожого спрямування.

Сьогодні ми надаємо слово людині, котра робить усе можливе, аби український патріотичний радіоголос піднімав свідомість наших громадян на високий “помаранчевий” рівень. Наш співрозмовник — головний редактор “Радіо “НАРТ” Кирило БУЛКІН, котрий щодня не лише проголошує в ефірі, а й реалізує тезу, винесену в заголовок цієї публікації.

— Можливо, я Вас здивую, але якоїсь суттєвої регіональної різниці у відгуках радіослухачів я не помітив. Очевидно, що ми приваблюємо певну категорію слухачів, яка за своїм інтелектом, свідомістю та інтенціями присутня у всіх регіонах України. Єдине: коли телефонують зі сходу, відчувається, що люди не мають де висловити свої думки, тому їм важливо додзвонитися до Радіо “НАРТ” і вийти в ефір, аби поспілкуватися з нашим ведучим як гостями передачі. Зрозуміло, що в киян комунікативні можливості значно ширші, але загалом, незалежно від регіону, до нас звертаються громадяни, налаштовані на теми національного відродження, розвитку демократії та зміцнення незалежності України. Це нас, відповідно, зобов’язує.

— **Я ось дивлюся на Вашу сітку мовлення, де від 7.00 до 23.00 год. бачу 66 радіовисланий, які захоплюють своїм жанровим і тематичним розмаїттям. Як на мене, як слухача, сітка “НАРТу” позитивно відрізняється від інших FM-станцій тим, що має значну частку інтелектуального продукту. Наприклад, од 11.00 год. до 13.00 серед новин і музики переважає те, що Ви називаєте “Читальня Радіо “НАРТ”. На мою**

лісню — це приємно, але народ зараз більше цікавиться не тим, що приємно, а тим, як упорядкувати наше життя. Тому політологи, економісти, люди соціальних і творчих професій — лікарі, вчителі, письменники, артисти, інші — щодня виходять в ефір і чесно відповідають на часом гострі запитання слухачів.

— **Так, не лише мені й моїм колегам із нашої газети “Слово Просвіти”, а й багатьом слухачам подобається саме ця просвітницька лінія Радіо “НАРТ”. Багатьом імпонує, що Ви не боїтеся гострих і часом болісних тем, зокрема про українське Розстріляне Відродження, імперську експансію і русифікацію, голодомори, про дисидентський рух, українські виступи змагання, ОУН-УПА, облуду новітніх часів тощо, причому все це документально, з дуже солідними коментарями.**

Я бачу очевидну спорідненість між тим, чим ми займаємося у “Слові Просвіти” і Вашою роботою на Радіо “НАРТ”. Особливо, слухаючи, як Ви особисто, пане Кириле, дуже артистично й у своєрідному стилі подаєте матеріали у Вашій авторській програмі “Читальня на Радіо “НАРТ”.

— У цій програмі я знаходжу

активістів чорної “Пори”. Хвилю телефонних дзвінків викликають передачі про євроінтеграцію, стосунки України з Росією тощо.

— **Радіо “Нарт” чи не єдина станція в Україні, яка регулярно вносить на свою антену відомі закордонні голоси: Радіо “Свобода”, Бі-Бі-Сі, “Німецька хвиля”, а нині ми вже чуємо “Радіо “Полонія” Польського Радіо. А це — трансляції з сесійної зали Верховної Ради... Чи це не перетворює “НАРТ” у якийсь вторинний чи допоміжний?**

— Думаю, що не перетворює. Більше того, тут я вбачаю певну взаємну конвергенцію — збагачення і оригінальне поєднання професійних зусиль та патріотичних інтересів “НАРТу” й наших закордонних колег. Тим більше, що від них маємо немовби погляд збоку на події в Україні, що доповнює наше бачення.

Причому це органічне поєднання настільки тісне, що деякі слухачі телефонують нам і ставлять запитання, сприймаючи, наприклад, передачі Радіо “Свобода” як передачі нашої редакції. Крім того, наші колеги із закордонних редакцій сприймають нас не лише як ретрансляторів, а як партнерів у реалізації творчої ідеї.

ставити перед собою Радіо “НАРТ”?

— Якщо спробувати визначити, скажімо, профіль “НАРТу” то це буде комплексна система мовлення переважно культурологічного, просвітницького, інформаційного характеру. А звідси й мета “Чесної хвилі Радіо “НАРТ”: сприяти розвиткові свідомості радіослухачів за рахунок їхнього інформування і відвертого діалогу з ними на підставі документальних джерел та на засадах національно-патріотичної орієнтації.

Звичайно, все це ми робимо помірно, розсудливо, не нав’язливо, етично.

Вважаю, радіо не повинно бути дидактично-повчальним для слухача, але з іншого боку — воно не повинно сліпо та безкритично йти за винятково комерційним попитом слухачської маси. Як Ви розумієте, нині в ефірі й без нас висічає московської попси і сумнівних жартів на межі нецензурщини.

Зараз створилися необхідні умови, щоб піднімати свідомість людей, повертаючи її до нормального стану, орієнтуючи її на вічні цінності: моральність, чесність, патріотичність.

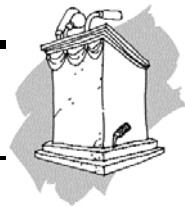
— **Чи відчуваєте Ви конкуренцію і чи слід чекати розширення і вдосконалення діяльності Радіо “НАРТ” у найближчій перспективі?**

— Так, звичайно. Невдовзі ми розширимо коло ведучих і теми нашого циклу “Розмови про важливе” за рахунок цікавих осіб із добре знаваних іменами, а також розширимо географію мовлення на території України.

Конкуренція? Ми працюємо в галузі розмовного радіо, яким зараз (у такому форматі, як ми) небагато хто займається. Гадаю, в найближчій перспективі конкуренція нам не загрожує.

— **Мені залишається подякувати Вам, пане Кириле, за цікаву розповідь і побажати успіхів Радіо “НАРТ” у роботі, спрямованій на піднесення свідомості радіослухачів України.**

Бесіду записав
Євген ГОЛИБАРД
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

ФІНАНСИ

Минулого тижня в Україні вкрай зіпсувалася погода — у прямому і в переносному сенсі.

У прямому — природа “підсунула” похолодання: посеред весни раптом випав сніг на голову.

У переносному — несподіванку “підкинув” Національний банк: як сніг на голову, нагрянула різка ревальвація гривні. У четвер, 21 квітня, Нацбанк підняв курс гривні щодо долара на 6 %: якщо до цього 1 долар прирівнювався до 5,3 грн., то після ревальвації — вже до 5,0 грн. Такий крок для багатьох виявився несподіваним. Хоча як улітку за паркістю атмосфери відчувається наближення грози, так у суспільному житті за станом споживчого ринку, де ціни вперто повзли вгору, а курс гривні штучно утримувався стабільним, вловлювалася неблаготворна тенденція, яка обов’язково, — чи тепер, чи в четвер, — мала прорватися. Як бачимо, це не забарилося. Настільки — що навіть міністр економіки Терехін не міг приховати розгубленості перед телекамерою. А депутати наполягли вже другодні, у терміновому порядку, як кажуть, по гарячих слідах, заслухати пояснення голови Нацбанку Стельмаха та міністра фінансів Пинзеника.

Обидва доводили — і досить переконливо, — що такий крок не чиясь забаганка, а об’єктивна вимога економічних законів. Аргументи: в затвердженому Верховною Радою бюджетному законі всі розрахунки робилися, саме виходячи з курсу 5,1 грн. за 1 долар; зміцнення національної грошової одиниці допоможе знизити ціни на споживчі товари й таким чином подолати інфляцію; зрештою, Нацбанк не може постійно викуповувати надлишок доларової маси, щоб не дестабілізувати ситуації, і цим зміцнювати валюту іншої держави й підривати власну.

У всьому цьому є своя логіка, однак те, що й голова банку, й міністр на сесії, а Юлія Тимошенко по телебаченню в унісон запевняли, яке це велике благо — зміцнення гривні, викликало припущення, що акція була або проведена Нацбанком спільно з кількома утаємниченими урядовцями, або Нацбанком під тиском урядовців. Причому — поспіхом: навіть Рада Нацбанку цього питання не обговорювала. А на сесії депутати відкрито закинули Пинзенику, що то — його ініціатива.

Однак суть не стільки в тому, чия це була ідея, скільки в тому, які причини її викликали до життя та хто від цього виграв.

До самої ідеї зміцнення національної валюти претензії бути не може — це в інтересах України й українського народу. Але при цьому важливі три моменти:

1) досягати мети слід, керуючись економічними законами, а не сьогочасною доцільністю;

2) робити це треба поступово, оскільки різкі стрибки валютних курсів у будь-який бік, як правило, спричиняють негативні результати;

3) тільки прозорість у такій важливій справі зробить її зрозумілою, а зміни прогнозованими, що допоможе уникнути можливої паніки.

На жаль, усі ці три фактори більшою чи меншою мірою були порушені. Зміна курсової політики відбулася без належного врахування закономірностей ринкової

Не викликає сумніву, що в ревальвації зацікавлена, передусім, нова влада в особі уряду, яка прагне якомога швидше з огляду на наступні парламентські вибори відчутно поліпшити, як і було обіцяно, добробиток людей. Для цього й використана ревальвація гривні як реальний і цілком досяжний засіб для поповнення бюджету та зупинення інфляції. Розрахунок простий — мати значний виграв на імпорті, який буде відчутно здешевлений. Отже, за ідеєю, у вигравші має бути найбільше населення — переважно пенсіонери та мало-

розкрадання бюджетних коштів та пограбування цілих галузей. І хоча зроблено багато — підвищено мінімальну платню, мінімальну пенсію, інші соціальні виплати, призупинено корупційні процеси, — та привести до норми розбалансовану економіку не так просто. Доводиться приймати такі непопулярні рішення, як, наприклад, подорожчання залізничних перевезень, що в свою чергу підвищує собівартість продукції. Доводиться також долати саботаж на місцях і боротися зі зростанням цін на продукти харчування, зокрема м’яса, за допомо-

во, тільки до червня. Це сталося майже водночас із ревальвацією гривні, що дало підстави опозиції висловити припущення, що нібито відбувся торг: нафтовики знижують ціни на пальне, навзаєм уряд компенсує їхні втрати за рахунок ревальвації гривні.

На жаль, такі припущення небезпідставні. В одному з інтерв’ю по телебаченню керівник Тюменської нафтової компанії (ТНК) визнав, що ціни на нафтопродукти очолюваної ним структури зорієнтовані на долар. До ревальвації гривні при її курсі 5,30 за 1 дол. ціна 1 літра бензину АИ-95 зросла до 3,20 грн., а після неї при курсі 5,0 грн. за 1 дол. зменшилась до 2,99. Неважко підрахувати, що до ревальвації літр бензину в доларовому еквіваленті коштував 60 центів, а після неї — 59,8 цента. От який парадокс: виходить, що при здешевленні бензину в гривнях нафтовики практично нічого не втратили, їм фактично повністю компенсовані уявні втрати. Отже, переможні реляції про приборкання нафтокомпаній принаймні недоречні.

Тому, попри титанічні зусилля уряду, успішно і швидко розв’язати нинішні непрості економічні та соціальні проблеми не вдається. Поки що, на жаль, частіше бачимо ефектні заяви у верхівках і малоэффективні наслідки в низах. Економіка наче та знаменита Охрімівська свита — хоч скільки обрізай її з одного кінця та доточуй з іншого, добротної вдягати не матимеш. Так і у випадку зі зміцненням гривні: хотіли, як краще, а вийшло, як завше.

Парламентські слухання, як це часто буває, також не дали нічого, крім випускання пари: зібралися, поговорили, покритикували, почулися та й розійшлися. Курс гривні до долара назад не повернути. Визнати поспішність і різкість проведеної акції ні Національний банк, ні уряд не поспішають. Навпаки, переконані у своїй правоті та обіцяють подальше зміцнення гривні. Конкретні збутки чи втрати від цього сьогодні важко передбачити. А от неспокій і тривога в країні у зв’язку з цим зберігаються.

У дні, коли поверталася валютно-курсова справа, Президент перебував у закордонних поїздках. А повернувшись, “хрещений батько” національної грошової одиниці сказав: “Я негативно оцінюю будь-яку шокуючу зміну ціни на гроші, бо це підриває авторитет щодо їхньої стабільності”. Вагоме слово й роз’яснення висококласного фахівця банкової справи та визнаного національного провідника мають внести ясність і заспокоїти загаль, а ще — вселити людям віру в майбутнє.

• Віталій КАРПЕНКО

ДОЛАР УПАВ, ПОСІЯВ

економіки, несподівано й не прозоро. Перші наслідки — сум’яття в суспільстві, а віддалені можуть обернутися зовсім протилежним тому, чого передбачалося досягти.

Внутрішнє зміцнення гривні, якщо не брати до уваги купки мільйонерів-нуворишів, ударило, насамперед, по експортерах продукції (а це переважно галузі важкої та металургійної промисловості), оскільки ця продукція стане дорожчою і менш конкурентною на зовнішньому ринку. В результаті матимемо втрати доходів у виробників і зменшення надходжень до бюджету.

Другим, хто зазнає збитків, буде середній клас, який тільки-но почав формуватися. Це, здебільшого, представники малого та середнього бізнесу й ті громадяни, які завдяки жорсткій економії зуміли заощадити якусь дециму і для надійності конвертували її в “зелені”, на які зорієнтована й наша економіка, і вироблена за часи незалежності загальна звичка людей. Чи хто тримав гроші на депозитних рахунках, хто повірив у надійність вітчизняної банкової системи, чи в скляних банках, будучи Хомою невірною, — всіх, одним розчерком пера, вже сьогодні зробили на 6 відсотків біднішими.

Третя група потерпілих — ті українці, які поневіряються по закордонних заробітках і політу потом валюту переправляють на батьківщину, щоб утримувати свої родини (за деякими підрахунками це становить 10 % від валового внутрішнього продукту країни), а також ті громадяни, які мають долларові зарплатні на теренах України. Можна тільки уявити, якою буде загальна втрачена ними сума!

забезпечені. Але в реальності здешевлення імпорту, насамперед, вдарить по українському виробнику, якому важко буде конкурувати з дешевшою імпортною продукцією. Водночас сумнівно, що перекупники, по-перше, захочуть знизити роздрібні ціни, до яких, власне, вже звик загальний ринок. По-друге, навряд чи пенсіонери й малоїмущі притягують до себе купувати імпортні промислові товари, коли щоденно їхньою турботою і головним болем є проблема прогонування та сплата комунально-транспортних послуг.

Кредит довіри населення до нової влади досить високий. Уряд зацікавлений якщо не збільшити його, то хоча б утримати нинішній рівень. На жаль, це не так просто через лиху спадщину, яка дісталася від попереднього режиму, — 33 мільярди грн. дефіциту, тотальне

гою його інтервенції з державних ресурсів.

А тут ще боляче вдарило значне зростання ціни на нафтопродукти якраз на порозі масових польових робіт в аграрному секторі, що могло поставити галузь у надзвичайно скрутне становище. Прем’єр-міністр побачила причину в монополізмі нафтопереробників та змові нафтотрейдерів, де провідну роль відіграє російський капітал, і пообіцяла вжити до них рішучих заходів, якщо роздрібні ціни на пальне не будуть знижені. Та нафтомагнатів залякати непросто: вони аргументували підвищення цін загальним станом на світовому ринку та збільшенням податкових зборів Росією. Нарешті після особистих перемовин Юлії Тимошенко з нафтовими магнатами вдалося повернути ціни майже на попередній рівень, щоправда, тимчасо-

ПРИЗНАЧЕННЯ

Такий результат роботи сьомої сесії ВР АРК. Депутати прийняли відставку С. Куниціна після його виступу, в якому він наголосив, що в цьому своєму рішенні “керується тим, що в країні сформувалася нова влада”. Вона взяла на себе величезні зобов’язання за проведення подальших демократичних перетворень. На порядку денному — проведення широкомасштабної реформи політичної системи, адміністративної й територіальної реформ. Реалізація цих завдань неможлива в умовах протистояння, взаємних погроз і звинувачень між центром і регіоном. Їхньою гарантією є тільки діалог і співробітництво, — зазначив С. Куницін. Запевнив, що готовий зробити свій внесок у створення умов для такого співробітництва між новою владою й регіональними елітами. Свою заяву про звільнення

ПРЕМ’ЄР КРИМУ — АНАТОЛІЙ МАТВІЄНКО

С. Куницін мотивував потребою “збереження стабільності й злагоди в АРК, з урахуванням інтересів автономії, всіх кримчан і з метою вирішення непростієї політичної ситуації, яка склалася, а також, керуючись, передусім, етичними міркуваннями”. Депутати прийняли її 65 голосами, стоячи проводжали экс-прем’єра бурхливими оплесками співчуття. Було зачитано Указ Президента України В. Ющенка про призначення Сергія Куниціна його радником.

Кандидатуру нового прем’єра Криму Анатолія Матвієнка озвучив спікер парламенту автономії Борис Дейч. Це викликало затяжку дискусію депутатів, і вони першим голосуванням, яке згодом спікер назвав нелегітимним, рішення не ухвалили. “Так” сказали кандидату всього

47 депутатів. Дехто навіть блокував трибуну, назвавши це не їхнім вибором, а призначенням згори. А. Матвієнко виступив зі своїм баченням кримських проблем та перспектив і відповів на запитання. Він зокрема зауважив, що “ніколи не стояв на боці тих, хто намагався в ім’я особистого чи корпоративного інтересу займатися політичними спекуляціями й шантажем у Криму”.

Претендент наголосив: пост запропонував йому Президент, сам на посаду не рвався, відмовитися не міг. Фальсифікації йому не потрібні, отримувати крісло незаконно не хоче, легітимність йому потрібна, щоб працювати законно. Після чого депутати вирішили зробити чотиригодинну перерву для консультацій кандидата з усіма групами й фракціями кримського

парламенту. Далі 61 депутат проти чотирьох обрав Анатолія Матвієнка новим Головою Ради міністрів АРК. Незадоволені вважають голосування нелегітимним і обіцяють оскаржити його в суді.

Народний депутат України трьох скликань, голова Парламентського комітету з місцевого самоврядування, БЮТівець і лідер партії “Собор” за часів Л. Кучми очолював рідну йому Вінницьку облдержадміністрацію, також був одним із лідерів Народного демократичного партії. Має достатній досвід політичної та господарської роботи. Новий прем’єр збирається, насамперед, глибоко вникнути у кримські справи.

У спадок Анатолію Матвієнко дістався півострів, який майже одноставно підтримував В. Януковича, й де знову дехто актуалізує тему сепаратизму, де загострилися земельні та міжнаціональні проблеми.

• Віктор ХОМЕНКО, Крим

ВЕЛИКДЕНЬ В УКРАЇНІ

Серед українських народних свят одним із найбільших і найурочистіших є Великдень — Світлий Празник Христового Воскресіння. Це свято багате на церковно-обрядові й народні звичаї. З ним пов'язано чимало традицій, ритуалів і символів.

Основні символи Великодня — паска й писанка. Жінки й дівчата розмальовували до свята писанки, в яких ушляхляли животворящу силу сонця та безконечність життя. Крашанки й галунки фарбували переважно в червоний — це колір вогню і життя: саме в яйці воно зароджується. Писанками та крашанками люди обмінювалися всі три дні, дарували їх рідним і близьким, примовляючи: *“Христос Воскрес”*, а у відповідь: *“Воістину Воскрес”*.

Випікали паски, “баби”, які теж були символом життя. Їх уквітчували викладеними з тіста хрестом, голубами (на благодать, на мир). Великодня паска — висока, як і все, що йде в ріст на землі й тягнеться до сонця навесні...

На Великдень у храмі **всенош-на**, *“а хто цілу ніч на всеношній, той собі вік надточує”* — вірували на Буковині. У великодню ніч біля церкви горіли вогнища, як ствердження того, що світло і світ незгасні.

А як тільки розпочинали дзвонити до **заутрені**, то з усіх кінців села люди йшли до церкви. По за-

цесності України різний. На Гуцульщині господарі, прийшовши додому з церкви, одразу до хати не заходять. Вони обходять усе обійстя і посипають навколо нього свячену сіль — *“щоб нечисту силу відігнати”*. Після цього господарі йде до хати, “ладити” — накривати стіл, а господар — до стайні. У стайні він скидає шапку, бере “дорінник”, підходячи по черзі до кожної тварини, кладе свячене їй на хребет і примовляє: *“Який цей дар красний, щоб і мої дроб’ята були красні”*. Потім відрізає шматочок свяченої паски, солить її і дає кожній тварині. Далі господар заходить до хати і з кошиком обходить тричі навколо столу. Тоді вся сім’я ставала перед образами і молилася. Господар повертався до святих образів і розрізав на тарелі кілька свячених яєць, після чого підносив кожному шматочок яйця, примовляючи:

“Дай Боже, ще й на той рік дочекається світлого празника Воскресіння Христового в щасті й здоров’ї!” Спочатку їли паску, яйця, шинку, потім поросю і все інше. Звичайно, при цьому випивали чарку-другу горілки чи інших напоїв, але упиватися під час розговіння не можна було, *“бо Бог покарає, — будеш ходити цілий рік, як у півсні”*.

У центральній та східній Україні розговляються без спеціального ритуалу. Розговляючись, промов-

буся наливає у миску води, ставить три галунки (крашанки), три монети (магічна сила трійці), і тоді всі вмиваються, аби рум’яні були, кров’ю Христовою причащені, аби при грошах, при достатках були... Гроші та галунки діставалися найменшому, а він передавав їх бабусі в дар, аби мати довгий вік, як вона, аби вона своє щастя передала йому.

Згідно з прикметами й повір’ями, які побутують на Київщині, *“коли на Великдень розговієшся і вийдеш із хати на вулицю, то що перше побачиш, тим і промишляй — буде удача”*. Якщо цього дня небо захмарене або йде дощ — буде врожай. У день свята Воскресіння Господнього ворота в царство небесне відчинені, а той, хто в цей день умре, потрапить одразу ж у рай. Дитина, яка народилася цього дня, буде щаслива.

Вважалося великим гріхом по всій Україні не вітатися в цей день навіть із ворогом, і всюди побутував звичай пасхального цілування чи христосування. Христосуючись, люди намагалися таким чином обмінятися духом, таємничою силою, яка увійшла в них під час Великоднього Богослужіння, цілування ікон і хрестів. На Великдень випікали багато пасок, які давали за упокій душі померлого, дарували бідним, сиротам під церквою, бо вважалося, як не потурбуєшся про них — Господь забуде про тебе.

На Слобожанщині, Полтавщині та й майже по всій Україні люди йдуть на кладовище христосуватися із покійними і кладуть на могили крашанки.

На Великдень кожен селянин намагався бодай кілька разів смикнути за мотузок і вдарити у дзвін, бо, згідно з віруваннями, це приносило щастя.

Із давніх-давен існує в Україні повір’я, що на Великдень під час сходу сонце “грає”. На Гуцульщині кожен, хто побачив сонце, яке сходить, здіймав капелюха, повертався обличчям на схід, віддавав йому глибокий поклін, хрестився і промовляв: *“Слава тобі, Господи, за личенько твоє Господнє, що ся показало, слава Тобі, просвященне!”*

На Поділлі також гадають, що сонце — це відблиск із обличчя Божого, а на Волині вважають, що сонце — “цар неба”.

У давнину дівчата молилися до сонця. Зокрема на Черкащині дівчата на Великдень вставали раненько, йшли в садок, ставали під яблуню і молилися:

“Добрий день тобі, сонечко ясне! Ти святе, ти ясне, прекрасне... Яке ти ясне, величне, прекрасне, щоб і я така була ясна, велична, прекрасна перед усім миром християнським навки-віків. Амінь”.

Після молитви на дереві, під яким стояли, робили позначку хрестиком на корі, а коли яблуня зацвітала — з її цвіту плели вінок, який допомагав причарувати коханого.

Побутував у давнину в Україні звичай на Великдень гойдатися на гойдалці, тому дорослі й малі виходили на вулицю на Великодні забави. Напередодні, в суботу, встановлювали гойдалки, які ставали центром забав усього села.

Тут же грали крашанками в “навбитки”, “котка”, “кидка” та у відгадки. Діти готували собі “моцки” — яйця, залиті воском, які використовували для гри в “навбитки”. Жінки і дівчата в іграх участі не брали. На Пасху, як і на Благовіщення, дівчата й хлопці, а слідом за ними й маленькі діти ходили навколо села, на вигонах чи біля церкви співали веснянки “гаївки”, водили “Кривого танця”, “Коструба”, “Жучка”, інші танці-ігри.

Олександр Охалкін. “Воскресіння”

А на Буковині гойдалку-“колиску” споруджували парубки за три дні до Великодня. Неподаль від неї розкладали вогнище. Вогонь горів — аби не приставало до тих, хто колеситися буде, їдудине зло. Та й коліску споруджували у знак того, що повівився Іуда.

Дівчата вбирались у найліп-

**Христос Воскрес —
Спаситель світу,
Возвеселись — старий і діти,
Розвеселися, душко кожна,
Тепер журитися не можна...**

ший одяг, голови прикрашали вінками або завітчували квітами. Хлопці збиралися біля церкви, заводили парубочькі ігри: “Дзвіницю”, “Вежу”. Наступного дня вони обливали дівчат водою, “аби врода не в’янула”, а дівчата обливали хлопців, аби їм хазяйство велося, й дарували їм писанки. Такий звичай був відомий усій Україні, і тому цей понеділок здобув назву “поливаний” або “обливаний”. Традиція ця пов’язана зі стародавнім весняним обрядом очищення водою.

На Львівщині парубки в ніч із неділі на понеділок обходили хати

і, зупинившись під вікнами, співали дівчатам величальних пісень “риндзівок”, за що дівчата обдаровували їх писанками.

Великоднього понеділка хрещеники ходили в гості до хрещених батьків, онуки до бабусь, несучи їм гостинці — паски, струдлі, пироги та крашанки. Такий самий гостинець (“волочільне”) їм давали із собою, тому в багатьох регіонах України цей понеділок ще називався “волочєбним”.

Третього дня Великодніх свят селяни зазвичай ходили на гостину один до одного та збиралися в корчмі на музики — “проводити свята”, або робили складчину — гостину під церквою, а молодь збиралася на розваги у так звану “вулицю” — своєрідні вечорниці дівчат і хлопців просто неба.

У Західній Україні молодь продовжувала збиратися під церквою, де співали гаївки і проводили різні забави.

Третій день Великодніх свят закінчувався, але ще стояли на столах паски, крашанки й лунало всюди: *“Христос Воскрес”* — *“Воістину воскрес”*. Так вітаються упродовж 40 днів — аж до дня Христового Вознесіння. Паска і крашанка залишалися в хаті на столі аж до “проводів” — поминального тижня.

Фото Романи Кобальницької

кінченні літургії біля церкви або в притворі святитися паски, сир, яйця, поросята, масло, сало, ковбаси, хрін та інше, що людина споживає. Святити також і зсукану свічку, яка буде в хаті від болю, печалі й усякого нещастя. Накривали все посвячене вишитим рушником, де красувався під хрестом напис, що Христос — воскрес.

На Великдень сонце грає на світланні. Саме в цей час освячують животворящою водою паски, писанки і крашанки.

Вдома перед тим, як сісти до столу, вся родина вмивалася. Мати наливала у велику череп’яну миску води, на дно її клала 3 червоних крашанки. Першою вмивалася дівчина, потім хлопці й мати, а насамкінець батько. Після кожного члена сім’ї воду міняли, але крашанки залишалися ті ж самі. Вони діставалися дівчині — *“щоб гарна була”*.

Обряд розговіння у кожній міс-

ляці: *“Христос Воскрес”*, намагалися, щоб жодна крихта свяченого не впала додолу, а як упала, то змітали й кидали у вогонь, аби миші не поїли, бо існувало повір’я, що миша, яка з’їсть свяченого, перетвориться на кажана й літатиме над головою того, хто впустив додолу свячене.

Іжа, освячена у церкві, набувала магічного значення. Так, сіль вживали від пристрасті й болю в животі, пшоно берегли для курчат, що вилупляться, а разом із маком обсіпали ним хату від домовика.

На Одещині та Херсонщині для тих, хто перебував у дорозі й не сидів за великоднім столом разом із родиною, господиня відрізала шматок паски, загортала його в рушник разом із трьома крашанками, клала на покуті.

На Київщині після розговіння вмиваються, кладучи в миску дві крашанки й монету, а потім воду виливають на вогонь. А на Буковині ба-

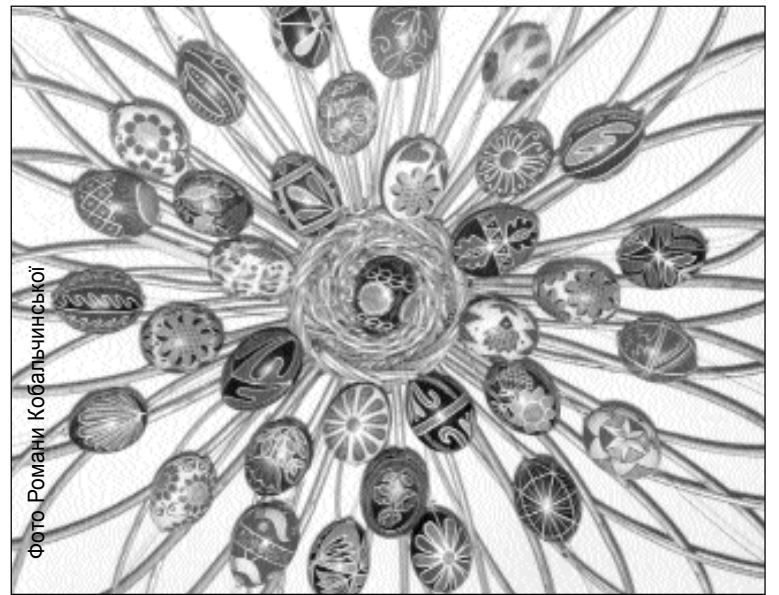

Фото Романи Кобальницької

Закінчення. Початок у ч. 6, 14, 15 за 2005 р.

МОРАЛЬНІСТЬ

Наші предки виплекали найвищий набуток земної культури — хлібородне поле й створили моногамну родину — парну життеродну єдність чоловічої та жіночої первин за всеєдиним принципом парної взаємодії всього суцього в Світі.

Парний, моногамний шлюб в оріїв-хліборобів, на відміну від пережиткових форм групового шлюбу в збирачів, мисливців і пастухів-кочівників (поліандрія — багатомужжя й полігінія — багатоженство), витворився в процесі вільної й постійної продуктивної взаємодії господаря-хлібороба з землею. Ця взаємодія здійснюється за принципом парного шлюбу: хлібороб оре-осонцює, засіває-запліднює й плекає в любові свою землю, як свою дружину, а земля живить усю його родину.

Орійська парна родина — вияв духовно-біологічної гармонійної єдності чоловічої й жіночої первин. За одвічними знаннями наших предків людина має духовно-біологічну природу, тобто тілом зв'язана з Землею, а духом із Космосом. Оскільки людська родина є цілісним виявом Всеєдиного Життеродного Єства, то жінка уособлює в ній земну біологічну основу, а чоловік — космічну духовну первину.

“У душевних метаннях не оцінити краси. Істинну красу кохання може пізнати тільки вірна дружина, але не блудниця. Вірність у коханні потребує стриманості, тільки за її допомогою можна досягнути таємничу принаду кохання”, — сповідався Рабіндранат Тагор. Цю істину досягнув і великий український мислитель-життєзнавець Володимир Вернадський: “Уся річ лише в тому, наскільки взагалі висока особистість кожного з закоханих і наскільки вони рівні між собою... Мені здається, пора не дивитися на “тіло” як на щось огидне і пора позбутися вузького християнського (або чернечого) поділу на дух і тіло. Справжнє душевне життя, справжня ідейна сторона життя полягає саме у використанні кращих сторін і тіла, і духу”.

У дохристиянську, сонцехвальну пору наші предки сповідували гармонію в людині тіла й духу, земної й небесної первин. У цій неподільній життєтворчій єдності коріниться могутня воля до життя. Наші предки любили життя в усіх виявах, вірили в його безвечність і, реалізуючи в коханні своє земне буття, здійснювали духовний перехід у позаземну сферу високоенергетичного життя, полишаючи на Землі тілесну оболонку.

Чисте довершене людське тіло не вважалося страдним, але й не виставляється напоказ перед чужі очі. І тілом, і душею чоловік та жінка відкриваються одне одному лише в інтимі. Інтим — це таїна двох закоханих, яку вони оберігають від стороннього ока й вуха. Чистота інтиму освячується шлюбом. Позашлюбні статеві стосунки орії вважали великим гріхом, а порушення подружньої вірності карали смертю.

Українське коліно оріїв одвіку відзначалося чистотою духу, плоті й зрілістю подружнього життя. “Чоловік та жінка — одне тіло, одне діло, один дух”, — такий моральний закон українців. Одвіку в українській народній культурі духовно-тілесна зрілість людини освячувалася традиційним обрядом ініціації: в процесі особливого випробування дівчинка переходила в стан дівочий, а хлопчик допущався в парубочьку громаду. (Буквальне зна-

чення слова парубок — пара з боку, тобто юнак, що має право на пару). Після цього хлопці та дівчата отримували право гуляти на вулиці, на вечорницях, де вони парувалися — обирали одне одного для подружнього життя. Однак у любовошах своїх парубки й дівчата “не губили честі” — берегли незайманість до вінця. Парубоча цнота в українців цінувалася нарівні з дівочою.

ТРАДИЦІЯ

В Україні з давніх-давен практикується заручення молодих ще дітьми, що його здійснювали батьки за принципом свідомого генетичного добору. Поряд із цим архаїчним звичаєм молоді самі обирали одне одного для подружнього життя, і батьки не мали права насильно одружувати. Батьківське моральне право зводилося до мудрої поради: “Женися на волі, але шукай доброї долі”. Висока вимогли-

особисті вподобання молодих, і їхня зрілість випробовується під час тривалих зустрічей та обрядових молодіжних ігор-священнодійств. Ось ритуальна дівоча заманка:

Ой ходіть, хлопці, до мене — Кучерява в мене вишенька. Ой ходіть, хлопці, до мене — Глибока в мене криниченька. Ой ходіть, хлопці, до мене — Солодка в мене водиченька. Вишенька — це й символ дівочої вроди та зрілості, і знак-архетип Світового Древа Життя українців. Криниченька й водиченька символізують життеродне лоно майбутньої матері й життєдайну снагу Землі. Ці архетипи промовляють до найпотаємніших глибин чуттєвості й міфо-релігійної свідомості зрілого юнака.

А ще дівчина перевіряла парубка, коли він приходив до неї свататися. Якщо була непевна в його свідомому виборі, то замість заручального рушника підносила

ується на гарантування добробуту майбутньої родини в колі родичів.

І ось, нарешті, останнє випробування молодих — *комора*, де збувається їхня перша таємнича шлюбна ніч. Уранці родичі молодого виносять із темної комори надвір шлюбну сорочку молоді. Якщо її квітчає знак дівочої цноти, то це — свідчення чесноти молоді й чоловічої міцї молодого. А якщо дівчина виявляється нечесною, то це ганьбить увесь її рід. Весільні гості так славили цноту нового подружжя:

Ой наш Іванко — Добрий молодець, Наша Галина — Як зоря, Викупила родиноньку З сорома. Окремо величали молодого: Молодець, Іванко, молодець, Зрубав вишеньку під корінець, Зобрав ягідки під рукавиці. Натє вам, приданки, подарки Од моєї дівчини-коханки.

предків у своєму житті.

Живі нитки родових генетичних зв'язків і духовної спадковості народу прядуться в кожній родині зусиллями серця й свідомості. І наш етнічний світ осяє світло злагоди й радощів життя, коли в нашій українській родині воскресне життєтворчий вогонь любові. Коли в давньому орійському храмі на честь Духа Всеєдиного Світла — Ора гаснув священний вогонь, то щоб відродити його полум'я, потрібно було принести вогню з печі щасливої родини. Тому, аби відродити світло етнічного ладу, кожній родині належить плекати світло власного кохання.

У сердечному полум'ї родинного життя ясніє Священна світотворча пульсація. Народжують і плекають те полум'я двоє закоханих сердець, спрямованих у єдиному духовному устремлінні до Всеєдиного Ладу. З духовно-біологічною моделлю моногамної орійської родини співвідноситься структура

«КОХАННЯ — ВОЛЯ ДУХА»

Українська родина — клітина етнічного єства

У жінці переважає тілесна чуттєвість, а в чоловікові — розумово-духовна здатність. “Чоловік — голова, жінка — душа”, — мовить прадавня українська мудрість. Одвіку в українській родині на чоловіка-батька покладено обов'язки творця родового духу, головного розпорядника щоденного священнодійства в господі, який ладує родинне життя. А на жінку-матір покладено обов'язки дбайливої господині дому, хранительки-плекальниці священного домашнього вогнища й родового духу. У духовно-фізіологічній гармонії подружнього життя виявляється неперервна гармонійна пульсація життєтворчого Всеєдиного Ладу.

гарбуза. І це зовсім не зневага до юнака. Гарбуз має унікальні властивості: печений чи варений він очищає протоки статевих органів, і почуттєва сфера чоловіка гармонізується. Так дівчина давала юнакові знати, щоб той погамував свою тілесну пристрасть і звірився на духовну силу почуття.

Та на цьому випробування не закінчувалися. Молоді ще мали стати на вічальний рушник, що символізував їхню спільну життєву дорогу. В українську давнину священнодієць-розпорядник весільного обряду повивав їхні руки й голови гірляндю з *барвінку* — символу вічного життя, вінчав шлюб *золотим колом* — Сонячним вінцем (цей прадавній орійський ритуал у християнстві набув форми вінчання церковною короною). Шлюбний *вінець-коло*, як і дівочий весільний вінок, є знак духовно-фізичної зрілості й символізує життєдайну силу Сонця — уособлення Всеєдиного Світла. *Вінчання* — це космічне узаконення шлюбу, магічне освячення біологічної зрілості двох обранців, зародження духовної сфери родини у взаємності дівочого серця та юначого розуму.

Після вінчання розпочинався тижневий весільний обряд. *Українське весілля* відтворює прадавнє змагання-бойовище між родами. Адже в давнину одружувалися лише представники різних родів, аби не допустити кровозмішання й оздоровити родовий генофонд.

Важливою ритуальною частиною весільного обряду є застілля. Випивши по дві ритуальні чарки горілки (одну з рук батька, другу з рук молодих) і посиливши тим психічну снагу, гості включаються в священний емоційний магічний акт зародження нової родини, що поєднує ритуальні дієства зі співаками-танцями. Ритуальний танок молодих — це магічне дійство, спрямоване на ритмізацію інтимного світу новонароджуваної сім'ї. У весільному обряді багатьох місцевостей України й досі дотримуються архаїчної заборони на танець молоді з іншими.

А ритуальне частання гостей та обдаровування молодих спрямо-

Коли вишневий білий цвіт символізує дівочу вроду й чистоту, то червоні ягоди вишні стають знаком дівочої зрілості, честі й незайманості.

Є в Україні ще один прадавній тотемічний знак жіночої первини — *калина*, що символізує й саму Україну. Цей одвічний у нашій культурі символ дівочої честі й материнської гідності став осердям духовного гімну-молитви українського народу: “Ой у лузі червона калина похилилася, Чогось наша славна Україна зажурилася...”. *Біле квітування калини* — дівоча цнота, червоні ягоди незайманого, калінового куща — зрілість і збережена до шлюбу честь дівчини. Тому й шлюбна кров на білій сорочці молоді звється *каліною*. Батьки молодого виявляють шану сватам за невідстину честь:

Ой ходила уточка по точку, Ой спасибі, сваточку, за дочку, За червону калину, За вірненькую дружину. Взаємна радість пошлюблення збулася, що честь обох родів славлить ритуальним співом: Темного луга калина, Чесного батька дитина, З чесного двора вийшла Та в чесний увійшла; Нічого дивувати, Така в неї була мати. Воістину честь дочки — це честь її нени.

ДУХОВНА СУТЬ

Отак із покоління в покоління передається по жіночій лінії спадковості біологічний генотип роду й етносу. Жіноча первина — основа земного життя. І від того, якими народжуються й виростають дівчатка, залежить наше майбутнє. Коли в середині минулого століття духовні подвизники Кирило-Мефодіївського братства осмислювали шляхи відродження українського народу, вони усвідомили, що програму соціально-культурного піднесення неможливо здійснити з духовно занепадом поколінням; тому необхідно, передусім, виховати з нинішніх дівчаток майбутніх матерів, а ті матері народять нове покоління, яке й зможе створити людське буття українського народу, реалізувати багату духовну традицію

з якої породи дерева, й кийка з дуже твердого дерева. Основа-хрестовина є жіночою частиною й символізує земну м'якість, податливість, а кийок — чоловіча частина, що має властивість Небесної твердості. Вогнетворчий арані уподібнюється хрестові — давньо-орійському символу життєтворення. Добування вогню за допомогою кийка й основи нагадує фізіологічний вияв кохання чоловіка й жінки, що теж є космічним актом єднання земної й небесної первин. Світотворча функція орійської родини виявлялася й на побутовому рівні: чоловік добував вогонь, а дружина оберігала той вогонь протягом дня, обігрівачи ним житло й готуючи страву для родини. Так подружжя творить лад родинного світу. Нині живий вогонь не зігріває людських оселів, а часто полум'я кохання не живить родинного світу. Наше потьмарене існування підтримується переважно змертвілими матеріальними речами.

Життєтворче світло Всеєдиного Ладу полум'яніє лише в подружній злагоді. Як Всевишня Любов творить Всесвіт, так подружнє кохання творить родинний світ. “*Тож найперше — взаємне кохання, бо кохання в подружжі не тільки все ладує в домі, а й день у день творить добро*”, — так мовив ще 1645 р. великий духовний чоловік Київський митрополит Петро Могила на весіллі панни Марії, дочки Молдавського господаря Василя Лупу, та литовського принца Януша Радзивілла. Такі тоді були духовні настанови молодим.

У коханні, як і в релігійності, людина самоздійснює духовно-біологічну цілісність свого єства й прилучається до Всеєдиного Ладу. “*Наша справа: чи кохаємо ми? чи вміємо ми кохати? А чи платить нам хто за кохання коханням, це не наша справа, за це питає Бог, наша справа кохати. Тільки мені здається... кохання завжди взаємне*”, — так виповів свій духовний досвід Микола Гоголь.

Двоє закоханих досягають взаємності в гармонійній пульсації серцець, у взаєморозумінні, в тілесній близькості. Здається — просто. Та як насправді непросто досягти цього, коли притлумлено природні інстинкти й первинні чуття, потьмарено розум, пригнічено дух. Тільки в чистоті інстинктів, у просвітленості серцець і зрілості свідомості люди сягають надземної радості кохання — волі духу. Життєва потреба цієї волі вища за всі проминущі невтоленні земні потреби. Прагнення душі жити сильніше від прагнення організму бути. Радість кохання просвітлює Людину й відроджує в ній генетично-духовну спорідненість із Земною Природою і Всеєдиним Духом.

● **Олександр ШОКАЛО**